

**15-18 YAŞ ARALIĞINDAKİ SPORCULARIN
KARAKTER DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Canberk ÖZLÜ

Eskişehir 2020

**15-18 YAŞ ARALIĞINDAKİ SPORCULARIN
KARAKTER DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Canberk ÖZLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Dilek YALIZ SOLMAZ

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Temmuz 2020

ÖZET

15-18 YAŞ ARALIĞINDAKİ GENÇ SPORCULARIN KARAKTER DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Canberk ÖZLÜ

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Temmuz 2020

Danışman: Doç. Dr. Dilek YALIZ SOLMAZ

Bu çalışmanın amacı Kayseri ilinde bulunan 15-18 yaş aralığındaki sporcuların karakter düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından belirlenmesidir. Araştırma tarama modeli olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini Kayseri’de bulunan lisanslı, 15-18 yaş aralığındaki sporcular oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise maçsal örnekleme yöntemi (purposive sampling) ile seçilen toplam 405 (127 kız, 278 erkek) gönüllü sporcudan oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak Chang-Yong Jang tarafından geliştirilen, Görgüt ve Tuncel tarafından uyarlanan “Spor Karakter Ölçeği” ve Kişisel Bilgiler Formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde, betimleyici istatistik düzeyinde aritmetik ortalama, standart sapma ve yorumlayıcı istatistik düzeyinde Bağımsız Örneklem T-testi, Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testleri kullanılmıştır. Elde edilen bilgiler ışığında sporcuların karakter düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Cinsiyet değişkeninde kız sporcuların lehine anti sosyal davranış alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. Not ortalaması ve karakter düzeyi arasında anlamlı farklılık belirlenmiştir. Karakter düzeyi ve ebeveyn eğitim durumu değişkeninde, baba eğitim durumunun anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Spor yapılan süre ve milli sporculuk değişkenlerinde anlamlı farklılık görülmemiştir. Sporcuların yaşı ve sınıf düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmadıkları görülmüştür. Bireysel spor yapan bireylerin anti sosyal davranış alt boyutunda anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Karakter gelişimini destekleyici ve geliştirici eğitim öğretim programlarının ilgili federasyonların eğitim süreçlerine eklenmesi ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Beden Eğitimi ve Spor dersi müfredatına alınmasının ve lisans düzeyinde ilgili eğitim veren kurumlarında eğitim öğretim süreçlerine dahil edilmesinin, gelecek kuşak bireylerin sağlıklı ahlaki gelişimleri için önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Karakter, Karakter gelişimi, Sporcu, Spor.

ABSTRACT

AN EXAMINATION OF THE CHARACTER LEVELS OF YOUNG ATHLETES BETWEEN 15-18 AGES

Canberk ÖZLÜ

Department of Physical Education and Sports

Anadolu University, Graduate School of Health Sciences, July 2020

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Dilek YALIZ SOLMAZ

The aim of this study was to determine the characters of athletes aged 15-18 in Kayseri province in terms of various variables. The research was designed as screening model. The registered athletes between the ages of 15-18 in Kayseri constitute the population. The sample of the study consists of a total of 405 (127 girls, 278 boys) volunteer athletes who are selected through the purposive sampling. "Sport Character Scale" developed by Chang-Yang, adapted by Görgüt and Tuncel and personal information form were used as data collection tool. In analyzing the data, arithmetic mean, standard deviation at the descriptive statistics and unpaired t-test, one-way analysis of variance (ANOVA) tests at the interpretative statistic were used. Findings from the data, it can be said that the character levels of athletes are high. There was a statistically significant difference in the antisocial behavior sub-dimension in favor of female athletes in the gender variable. An important difference was determined between the grade point average and character level. In the character level and parental education level variables, it was seen that the education level of the father changed significantly. There was no substantial difference in the duration of sports and national sportsmanship variables. It was observed that the age and grade levels of the athletes did not differ statistically significantly. It was seen that individuals who do sports individually differ significantly in the antisocial behavior sub-dimension. It is important for the healthy moral development of the next generation individuals to be added character education programs that support and develop character development to the educational processes of the relevant federations and to be included them in the curriculum of physical education and sports lessons by the Ministry of Education, and to be included them in the education and training processes of the relevant education institutions at the level of bachelor degree.

Keywords: Character, Character development, Athlete, Sport.

TEŞEKKÜR SAYFASI

Bu tez çalışmasının gerçekleşmesinde hiçbir zaman yardımını, anlayışını ve sabrını eksik etmeyen, bana akademik anlamda çok şey katan başta danışmanım Doç. Dr. Dilek YALIZ SOLMAZ'a, lisans eğitimimden itibaren akademik yolda ilerlemem adına teşvik ve tavsiyelerde bulunan, destekleriyle her zaman yanımda hissettiğim Doç. Dr. Bülent Okan MİÇOOĞULLARI, Doç. Dr. Selçuk AKPINAR, Doç. Dr. Serdar KOCAEKŞİ, ve Dr. Öğr. Üye. Kürşat ÖZCAN'a teşekkür ederim.

Bu zorlu yolda benimle birlikte fedakarlıklar yapan aileme, her şeye rağmen desteklerinden, anlayışlarından ve sabırlarından ötürü kalbimin en derinlerinden gelen teşekkürlerimi sunuyorum, siz olmasaydınız her şey çok zor olurdu.

Zor zamanlarımda yanımda olan, bu yolda bana olan inançlarını her zaman dile getiren arkadaşlarım Oğuzhan BOZKURT, Atakan ŞEN, Ömer Sait GÖKTAŞ ve Erol BEDİR'e yaptıkları her şey adına teşekkürler...

Yarım kalan çocukluğum, Özgür. Anıların bizimle birlikte yaşamaya devam ediyor...

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI	ii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR SAYFASI	vi
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	12
1.1. Amaç.....	15
1.2. Önem	16
1.3. Varsayımlar	16
1.4. Sınırlılıklar.....	16
2. ALANYAZIN BİLGİSİ	18
2.1. Karakter Kavramı	18
2.2. Karakter Gelişimi	20
2.3. Spor ve Karakter İlişkisi	22
2.3.1. Tarihsel süreç.....	22
2.3.2. Spor yoluyla sosyalleşme ve sosyal öğrenme	24
2.4. Sportif Ortamda Karakter Gelişimi.....	27
2.4.1. İnfomal programlar	27
2.4.2. Formal programlar	28
2.5. Sporcuların Karakterini Etkileyen Faktörler	28
2.5.1. Rol nodel olarak antrenörler	29

2.5.2. Sportif çevre	30
2.5.3. Sportmenliğe karşın oyunbazlık	31
2.5.4. Sporun rekabetçi doğası.....	32
2.5.5. Rol model sporcular	33
3. YÖNTEM.....	35
3.1. Araştırma Modeli.....	35
3.2. Evren ve Örneklem	35
3.3. Veri Toplama Araçları	37
3.3.1. Kişisel bilgi formu.....	37
3.3.2. Spor karakter ölçeği	38
3.4. Verilerin Çözümlemesi	38
4. BULGULAR VE YORUM.....	40
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	51
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	51
5.2. Öneriler	56
KAYNAKÇA.....	58
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

20/07/2020

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik, ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.1. 15-18 Yaş arasındaki sporculara ilişkin betimsel istatistikler	35
Tablo 3.2 Spor Karakter Ölçeği alt boyutlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri .	39
Tablo 4.1. Sporcuların cinsiyetine göre karakter düzeylerine ilişkin t testi sonuçları...	40
Tablo 4.2 Sporcu yaşlarına göre karakter düzeylerine ilişkin ANOVA sonuçları.....	41
Tablo 4.3. Sınıf seviyesine göre karakter düzeylerine ilişkin ANOVA sonuçları	42
Tablo 4.4. Not ortalamalarına göre karakter düzeylerine ilişkin ANOVA sonuçları	44
Tablo 4.5. Millilik durumlarına göre karakter düzeylerine ilişkin t testi sonuçları	45
Tablo 4.6. Sporcuların spor türüne göre karakter düzeylerine ilişkin t testi sonuçları ..	46
Tablo 4.7. Spor yapılan sürelerle göre karakter düzeylerine ilişkin ANOVA sonuçları	47
Tablo 4.8. Anne eğitim durumlarına göre karakter düzeylerine ait ANOVA sonuçları.	48
Tablo 4.9. Baba eğitim durumlarına göre karakter düzeylerine ait ANOVA sonuçları	49

KISALTMALAR DİZİNİ

ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
F	: Varyans Analizi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
N	: Kitledeki Gözlem Sayısı
n	: Örneklemdeki Gözlem Sayısı
p	: Olasılık Değeri
SKÖ	: Spor Karakter Ölçeği
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
SS	: Standart Sapma
t	: Küçük Örneklem Sınama Tekniği
TDK	: Türk Dil Kurumu
$\bar{X}$	: Aritmetik Ortalama
$\bar{X}_E$	: Erkeklerin Aritmetik Ortalaması
$\bar{X}_K$	: Kızların Aritmetik Ortalaması

1. GİRİŞ

Gelişen ve değişen dünya beraberinde insanoğluna tekdüze bir yaşam biçimi getirmiştir. Bu gelişmeler bireylerin hayatında olumlu olduğu kadar olumsuz sonuçlar da doğurmuştur. Ekonomik, kültürel, sosyal ve ahlaki değişimin yanı sıra hızlı ve kolay ulaşılabilirlik, bireylerin üst kuşakları ve kendi kuşaklarıyla olan iletişimlerini etkilemiş, dolayısıyla da ilişkilerinde büyük zararlar ortaya çıkarmıştır. Bu zararlar toplum yapılarının yozlaşmasına, ahlak düzeylerinin azalmasına yol açmıştır. (Görgüt ve Tuncel, 2017).

Her insan yaşadığı toplum içerisinde belirli kurallar ve kaideler içerisinde yaşamını sürdürmektedir. Bu kurallar, toplumların iç dinamiklerini ve diğer normlarını kapsayacak şekilde toplum içindeki düzenin sağlanmasında rol üstlenmektedir. Sağlıklı toplumlar oluşturabilmek için bireylerin, toplum tarafından kabul edilen kültürel ve ahlaki değerleri benimsemiş olması gerekmektedir. Ahlak kavramı, genel olarak bireyler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi amacıyla konulmuş kaideler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Akandere vd., 2000). Bireylerin karşılaştıkları ikilemlerde verdikleri kararlar onların ahlaki olgunluklarını belirler. Ahlaki olgunluk, günümüzde “karakter” kavramına açıklık getirmek için yapılan tanımlama girişimlerinde önem taşımaktadır. Karakter kavramını tanımlamaya yönelik yapılan çalışmalar, bireylerin ahlaki olgunlarının göstergeleri olan değerler ile sosyal değerleri harmanlamıştır (Bredemeier ve Shields, 1995; Rudd, 1998). Karakter çok boyutlu, karmaşık ve günlük yaşam içerisinde yaşanan olaylar karşısında bireylerin iyi ahlaki hal göstermesini mümkün kılan nitelikli bir psikolojik ve davranışsal durum içeren, diğer bireylerin iyiliği için yaşanan ahlaki bilgiye, sevgiye ve davranışlara uygun erdemlere sahip olmaktır (Teo, 2010). Bireyin karakteri kişiliği ile ilişkilidir (Brody ve Siegel, 1992). Bu sayede bireyin kim olduğu ve davranışları şekillenir. Bireyin kim olduğu ve gerçekleştirdiği davranışlar, günlük yaşantılarında diğerleri ile ilişkiler kurabilmek noktasında önemlidir (Doty, 2006).

Karakter kelimesinin hangi anlamlara geldiği konusunda kesin bir fikir birliği bulunmamaktadır ve farklı kaynaklardan elde edilen birçok tanım bulunmaktadır. Karakter kelimesini tanımlamaya yönelik çalışmalar antik çağ Yunan filozoflarına kadar dayanmaktadır (Huepel, 2017). Platon’a göre felsefenin amacı insanın mutluluğunun ve yetkin bir yaşamın sağlanmasıdır. Bu yaşamı insana sağlayacak olan ise erdemli bir hayat sürmektir (Beckner, 2004). Antik Yunanda filozoflar karakteri tanımlamak için hem bireyin genel anlamda yaşamını hem de davranış ve eylemlerini göz önüne alan, özel bir

bakış açısıyla yaklaşmışlardır. Araştırmacılar ise karakteri tanımlamak için daha teorik bir çerçeveden bakmışlardır. Karakter kavramı temelde, anlamını Yunanca “charassein” kelimesinden almış ve “oymak, işlemek” anlamına gelerek doğruluk, koşulsuz kabul şeklinde ifade edilmektedir (Jakubowski, 2013). Destebaşı (2011) karakteri, davranış, alışkanlık, güç, beceri, gibi öğelerden oluşan, bireyleri diğerlerinden ayırıp farklılaştıran özellik, ana nitelik olarak tanımlamıştır. Karakter kelimesinin sözlük anlamı ise kişinin başkalarından ayrılan kendine özgü yapısı, kendini kontrol edebilmesi ve kendisiyle barışık olma durumudur (Türk Dil Kurumu [TDK], 2018). Başkalarına gösterilen tepkiler doğrultusunda anlamlı hale gelen karakter, kişilerin aklına ve topluma uygun olan davranışlarda bulunmasına yardımcı olmaktadır. Bu sebeple diğer kişiler tarafından izlenen bireyin gösterdiği davranışlar insanın zihinsel, duygusal ve fiziksel etkinlikleri ile ortaya çıkan davranışlarına çevrenin atfettiği değerler bütünü olduğunu ortaya koymaktadır (Ekşi ve Katılmış, 2011). Karakter kavramı araştırmacılar tarafından bireylerin ahlaki yönüyle ilişkilendirilirken, sportif çevrenin paydaşları olan sporcular, antrenörler, yöneticiler tarafından ise bireyin sosyal yönüyle ilişkilendirilmiştir (Doty, 2006; Bredemeier ve Shields, 1995).

Spor katılım davranışının geniş bir zümre tarafından bireylerin fizyolojik olarak iyi bir hale gelebilmesinin yanında birçok alanda çok yönlü bir gelişim ortaya koyduğu kabul edilmektedir. Bireyler spora katılım göstererek çeşitli zorluklarla başa çıkmayı, kendini kontrol etme mekanizmasını geliştirmeyi, takım arkadaşları ve çevresindeki bireyler ile birlikte hareket edebilmeyi ve adalet, merhamet, dürüstlük, saygı gibi erdemler içeren davranışlarda bulunmayı öğrenerek sportif çevrenin bu yönünden olumlu bir şekilde faydalanabilirler (Gibbons, Ebbeck ve Weiss, 1995; Bredemeier ve Shields, 1995; Doty, 2006).

Sporun dünya çapında her gün daha geniş alana yayılan popülerliği, her yaş grubundan bireylerde karakter gelişimi açısından önemli bir araç olduğu belirtilmektedir. Sportif çevre, yaşanılan çevrenin özünü ve sembolünü oluşturan kültürel değerlerin gençlere aktarılmasını, gençlerin bu değerleri tanımalarını ve deneyimlemelerini mümkün kılmaktadır. Bu deneyimler bireylerin karakter gelişimlerinde önemli bir rol üstlenmektedir. (Bredemeier ve Shields, 1995) Sportif çevre karakter özelliklerinin geliştirilmesini veya yükseltilmesini garanti etmemesine karşın yardımcı olmaktadır. Sportif çevrede yaşanan deneyimler karakteri inşa edebilir. Ancak içinde bulunulan

çevrenin karakter gelişimi hedefinde planlanmış ve yapılanmış olması gerekmektedir. Kısacası karakter, sportif çevrede öğrenilebilir ve öğretilir. (Doty, 2006).

Spora katılımın bireyin karakter inşasında rol oynadığı süregelen bir tartışma konusu olarak popülerliğini bugün de korumaktadır. Toplumda sporun ya da spora katılım davranışının bireylerde olumlu yönde karakter inşasına öncülük ettiği yönünde yaygın bir görüş vardır. Bu öngörüğü destekleyen ulusal ve uluslararası çalışmalar bulunmaktadır (Yalız, 2011; Öztürk, 2018; Adır, 2017; Beller ve Stoll, 1995; Gibbons, Ebbeck ve Weiss, 1995; Beller, 2002). Gibbons, Ebbeck ve Weiss (1995) gerçekleştirdikleri, 452 çocuktan oluşan deneysel çalışmalarında çocuklar için Fair-Play eğitiminin çocukların ahlaki muhakeme ve karar süreçlerine olumlu olarak yansıdığını belirtmişlerdir. Ancak bunun aksine sporcuların, özellikle üst düzey ve elit şekilde kariyerine devam etmekte olan bireylerin bazı ahlaki ikilemleri görmezden geldiklerine, saha içerisinde kuralları kendi lehine olacak ve ceza almayacak şekilde ihlal edip kendisine avantajlı durumlar ortaya çıkardığına, saha dışarısında ise uyuşturucu madde, doping vb. sportmenlik dışı davranışları ortaya koyduklarına dair çalışmalarda azımsanmayacak derecede bulunmaktadır (Beller 2002; Priest, Krause ve Beach, 1997). Priest, Kraus ve Beach (1997) 631 öğrenciden oluşan çalışmalarında bireysel sporcuların takım sporu yapan bireylere göre başlangıçta ahlaki muhakemelerinin daha iyi olduğunu ancak okul hayatı boyunca negatif etkilenecek büyük bir düşüş gösterdiğini belirtmişlerdir. Richard (1999), 299 kadın ve erkekten oluşan çalışmada kadınların, erkeklere oranla daha olgun ahlaki muhakemeler gerçekleştirdiklerini ileri sürmüştür. Shields ve Bredemeier (1984; 1986) bu alanda yapıtaş sayılabilecek ilk çalışmalarında sporcu olmayan bireylerin ahlaki yönden spor yapan bireylere göre daha olgun davranış ve düşüncelerde olduklarını ortaya koymuşlardır.

Sporcular, küçük yaşlardan itibaren toplum içerisinde sportif başarıları ile ön plana çıkma, karşılaşmalara katılmak için farklı şehirlere ülkelere seyahat ederek farklı kültürlerle tanışma imkanı bulma ve bir noktadan sonra da sportif performanslarından maddi olarak gelir etme ve meslek olarak yapar hale gelmektedirler. Bu noktada ise kariyer basamaklarında hem hızlı ilerleyebilmek hem de daha iyi bir yaşam kalitesine sahip olabilmek için “her şeye rağmen kazan” fikri ortaya çıkabilmektedir. Buradan hareketle, yukarıda verilen bilgilerin ışığında bireyler karşılaşmayı kazanmaya giden yolda kuralları ihlal etmekte, uygun olmayan davranışları sergilemekte bir engel görmemektedirler. Son yıllarda her düzeyden, her spor branşından, her yaş grubundan,

dünyanın her kesiminden sporcuların saha içerisinde ve dışarısında ortaya koydukları ve gerek sportif çevre gerekse toplum tarafından uygunsuz görülen davranışların artışı araştırmacılar tarafından ortaya koyulmuştur (Beller ve Stoll, 1995; Guivernau ve Duda, 2002; Jones ve McNamee, 2000). Ancak yürütülen araştırmalarda farklı sonuçların ortaya çıktığı ve sonuçların genellemesinin zor olduğu görülmektedir. Karakter gelişim düzeylerine etki eden faktörlerin sayısı düşünüldüğünde, bu alanda farklı örneklem ve yerlerde çeşitli araştırmaların yapılmasının gerekli olduğu açıktır. Bu araştırma, bu bağlamda da alan yazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Bu da bu çalışmanın gerçekleştirilmesinin temel çıkış noktasını oluşturmaktadır.

1.1. Amaç

Bu araştırmanın genel amacı, Kayseri ilinde bulunan 15-18 yaş aralığındaki sporcuların karakter düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından belirlenmesidir.

Bu genel amaca ulaşmak için gerçekleştirilmek istenen araştırma soruları şu şekildedir:

1. Sporcuların cinsiyet değişkenine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. Sporcuların yaş değişkenine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Sporcuların öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Sporcuların akademik not ortalamalarına göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Sporcuların Milli olma durumlarına göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Sporcuların takım ya da bireysel sporlarla ilgilenme değişkenine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Sporcuların spor yaptıkları süre değişkenine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Sporcuların annelerinin eğitim durumu değişkenine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
9. Sporcuların babalarının eğitim durumu değişkenine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.2. Önem

Refah ve düzen sahibi toplumlara sahip olabilmenin yolu nitelikli bireylerden geçmektedir. Sağlıklı toplumlar oluşturabilmek adına toplumun en küçük parçası olan bireylerde olması gereken adalet, dürüstlük, ahlak gibi erdemlerin doğuştan gelen bir özellik olmadığı ve yaşanan çevrenin ürünü olarak sonradan öğrenildiği kabul edilmiştir (Doty, 2006). Bu erdemlerin mümkün olduğunca küçük yaşlarda öğrenilmesi ise bireylerin hayatlarının geri kalanında hem daha erdemli bir hayat sürmesini hem de toplumsal anlamda bireyler arasındaki ilişkilerin daha sağlıklı kurulmasına ve daha sağlıklı bir toplum yapısına ulaşılmasına yardımcı olması beklenir.

Sportif çevre, günlük yaşamımızın içinde yer alan kendine özgü bir yapıya sahip olsa da, günlük yaşantımızda sahip olduğumuz değerlerden ve erdemlerden bağımsız düşünülmesi doğru olmaz. Bu noktada bu erdemlerin sportif çevreninde önemli bir parçası olduğu öne çıkmaktadır.

Bu araştırma 15-18 yaş aralığındaki sporcuların karakter düzeylerini belirleyerek eksik olan yönlerin antrenör, kulüp yetkilisi ve diğer sportif çevre paydaşlarına bilgi aktarması noktasında büyük önem taşımaktadır. Bu sayede ülkede faaliyet gösteren spor branşlarına ait federasyonların ve diğer resmi kuruluşların eğitim-öğretim çalışmaları içerisine karakter eğitimi konusunun eklenmesi konusunda farkındalık oluşturması ve içeriklerinin belirlenmesine ışık tutacak bilgi kaynağı olarak görülmesi beklenmektedir. Ayrıca sportif çevrede ahlaklı ve iyi karakter sahibi olmak ve “her şeye rağmen kazan” söyleminin ahlaki ikilemlerin önüne geçmeyeceğinin anlaşılması ve ulusal literatüre karakter konulu çalışmalar konusunda sağlayacağı katkılar açısından önem taşımaktadır.

1.3. Varsayımlar

Kayseri ilinde bulunan 15-18 yaş aralığındaki sporcuların karakter düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlayan bu çalışmada aşağıdaki varsayımlar kabul edilmiştir.

- Çalışmaya katılan bireyler kişisel bilgi formunda yer alan bilgileri dürüstlük ve içtenlikle doldurmuşlardır.
- Çalışmaya katılan bireyler SKÖ’de yer alan sorulara dürüstlük ve içtenlikle cevap vermişlerdir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 15-18 yaş aralığında bulunan sporcularla
- Kayseri ilinde bulunan sporcularla
- Sporda Karakter leğinin içerdiği ve ölçtüğü maddeler ile sınırlıdır.

2. ALANYAZIN BİLGİSİ

2.1. Karakter Kavramı

Karakter kavramının tam olarak ne olduğu ve neyi ifade ettiğini belirlemeye yönelik çalışmalar uzun yıllardır gerçekleştirilmesine rağmen karakter kelimesine tam olarak anlamını veren olguların ne olduğu konusunda bir fikir birliği bulunmamaktadır. (Doty, 2006; Bredemeier ve Shields, 1995). Karakter kelimesinin net bir tanıma sahip olmaması uzmanlar tarafından belirtilen üç farklı sebepten kaynaklanmaktadır. İlk olarak karakter kelimesinin kendi başına oldukça belirsiz ve birden çok anlam taşıyabilir olmasından kaynaklanmaktadır. İkinci problem ise “iyi karakter” sahibi olarak nitelendirilen insanların benimsediği değerlerin yaşanılan coğrafya ve kültüre göre farklılaşmasıdır. Kültürel etkiler iyi karakter olarak nitelendirilen olgunun hangi özelliklere sahip olması gerektiği konusunda belirsizlik oluşturmaktadır. Üçüncü ve son olarak ise karakter kavramının net bir tanıma sahip olsa dahi bilimsel olarak sınıflandırmanın zor olmasıdır (Sage, 1998).

Karakter kelimesi temel anlamını Yunanca bir kelime olan “charassein” kökünden almaktadır. Bu kavram en basit haliyle “oymak, işlemek” anlamına gelerek dürüstlük, doğruluk ve koşulsuz kabul olarak ifade edilmektedir (Jakubowski, 2013). Karakter öncelikle bir şeyi diğerlerinden ayıran ana özellik olarak ifade edilmektedir. Genelleme yoluyla da bir insanın davranış, alışkanlık, beceri, düşünce tarzı türünde temel öğelerden meydana gelen özelliklerinin onu başkalarından ayıran, farklılaştıran bütünüdür (Destebaşı, 2011). Karakter bireyin çok yönlü benliğinin bir boyutudur. Fromm (1996)’a göre karakter bireylerin aklına ve yaşadığı topluma uygun olan davranışları sergilemesine yardımcı olarak başkalarına gösterilen tepkilere göre anlam kazanmaktadır (Gündoğdu, 2010). Buradan hareketle karakter, başkaları tarafından izlenen bireyin zihinsel, duygusal ve fiziksel etkinlikleri ile ortaya çıkan davranışlarına çevrenin verdiği değer bütünü olduğu anlaşılmaktadır (Ekşi ve Katılmış, 2011). Köknel (1982) yaptığı tanımda bireyin karakteri, kişisel özellikler ve içinde yaşadığı çevrenin değer yargılarından oluşmaktadır ve karakter kişiye özgü davranışlar bütünüdür. Bu tanım, bireyin karakteri ve çevresi ile ilişkileri arasındaki bağlantıyı ortaya koymaktadır (Destebaşı, 2011).

Bireylerin dış dünya ile arasındaki ilişkilerin, karakter edinme sürecinin ve sosyalleşmelerinin, karakterlerinin merkezinde olan ve bu süreci yönlendiren birtakım kalıplardan oluştuğu savunulmaktadır. (Gündoğdu, 2010). Çağlayan (2005) bireyin

karakterinin oluşmasında çevre ve ailenin büyük bir etkisinden, karakterin doğuştan değil sonradan sosyal çevreyle birlikte kazanıldığından, karakterin, kişinin sahip olması gereken ahlaki değerler bütünü olduğundan bahsetmektedir (Aytan, 2012).

Karakterin ruhsal boyutunu ele alarak tanımlayan Scheler karakteri; kişinin ruhsal alanındaki yatkınlıkları, hafıza, istem yatkınlıkları, zihinsel yatkınlıklarından doğan eylemlerini açıklamak için bizim koyduğumuz, az çok değişmeden kalan varsayımsal özellikler, tasavvurlar olarak açıklamaktadır (Akt. Kaymakcan ve Merdan, 2012). Scheler karakter kavramına tanım getirirken onun psikolojik yönüne olduğu kadar, çevrenin de bireyin karakter hakkındaki hükümlerine atıfta bulunarak karakter kavramının sosyal boyutuna da dikkat çekmektedir (Akt. Görgüt, 2015). Herbart karakterin sosyal yönüne dikkat çekerek, insanın çevresiyle olan ilişkilerinde sabit ve istikrarlı hali olarak anlamlandırırken, Kerschensteiner (1977) karakteri, bireyin ruhuna iyice yerleşen prensipler, kurallar vasıtasıyla gösterilecek davranışın kesin ve belli olması üzerine ruhun istikrar kazanmış hali şeklinde ifade etmektedir (Uysal, 2008).

Adler (1994) karakteri, bir insanın içerisinde yaşadığı çevreye yaklaşımının özelliği ve ayırt edici niteliklerden oluşan ve önemli kişi olmak için bir insanın gösterdiği çabaların o insanın sosyal duygu yönünden gelişmesini mümkün kılan davranış kalıbı olarak tanımlamaktadır. Karakter, doğuştan kazanılmayan ve sosyal olarak insanların çok yönlü özelliklerini tanımaya yarayan davranışlar bütünlüğüdür. Lickona (1991)'a göre "İyi karakter, iyi olanı bilme, iyi olanı isteme ve iyi olanı yapmaktır." Bu bağlamda karakter, toplum tarafından bireylerde oluşması istenen değerlerin bütünüdür. Sahip olunan değerler bireylere daha kaliteli bir yaşam sürdürülmesi için fırsat tanır. Toplumsal açıdan ise bireylerin birbirleriyle uyumlu, anlayışlı ve huzurlu şekilde yaşayabilmeleri için hoşgörü, sevgi, saygı ve empati gibi bazı değerlerin toplumu oluşturan bireyler tarafından benimsenmiş olması gereklidir.

Arnold (1999), karakter kavramını insan yaşamının en temel özelliklerinden birisi olarak atfetmiş ve bireyler için değerlerin, değerlendirmelerin, kişisel sorumlulukların, pratik akıl yürütmelerin, arzuların ve topluluk yaşamı için gerekli olan ideallerin bir sembolü olarak tanımlama girişiminde bulunmuştur. Dada (2016) ise karakterin açıkça ve dürüstçe düşünebilmenin yanı sıra bireylerin duygularına bağlı kalmadan karşılaştıkları ahlaki ikilemlerde etik olarak doğruyu yapabilmelerine olanak tanıyan bir bütünlük olduğundan bahsetmiştir.

2.2. Karakter Gelişimi

Bireylerde karakter olgusunun tam olarak hangi dönemde gelişim göstermeye başladığı uzmanlar tarafından net olarak cevaplanamayan bir sorudur. Uzmanlara göre, küçük yaşlardan itibaren çocukların kendi aralarında birbirlerine karşı şiddet içerikli bir takım davranışları sergilediklerinin görülmesi sağlıklı bir karakter gelişimi için başlangıç noktasının nerede olması gerektiği hakkında bir fikir oluşturmuştur (Yalız, 2011). Bununla birlikte bireylerde karakter gelişiminin net olarak bir başlangıç noktasının belirlenememesi çeşitli sebepler altında incelenmektedir. Bu sebepler ilk olarak karakter kavramının, çok boyutlu bir yapıya sahip olmasından, bunun yanı sıra tüm karakter bileşenlerinin kendisine ait gelişim sıralamasının bulunmasından, her bireyin kendisine ait farklı gelişim özellikleri göstermesinden, karakter gelişiminin karakter bileşenlerinin niteliği ve bireylere ait gelişimsel sıklığının farklılaşmasından ve son olarak bileşenlerin gösterdiği aşama aşama gelişim profilinin gerektirdiği uzun süreçlerden kaynaklanmaktadır. Bu yüzden çocuklarda karakter gelişimi kısa süreç içerisinde hemen belirlenemeyebilir. Ancak karakter kavramının çok boyutlu olmasından dolayı hangi yönünün yaklaşık olarak hangi gelişim döneminde ya da hangi yaş aralığında geliştiğinin tanımlanabilmesi mümkündür. Bu noktada çocukların farklı yönlerde de gelişim gösterdiği dikkate alınarak bireyler tipik olan ile karşılaştırılmalıdır (Berkowitz, 2002). Örnek olarak, altı yaşlarındaki bir çocuk etrafındaki diğer çocuklara verdiği zararlardan pişmanlık duymazsa ve bundan dolayı diğer çocukların ona olan fikirlerinin ve bakış açılarının değişeceğini fark etmezse ya da diğer çocuklar tarafından onun düşüncelerinin dikkate alınmadığını görürse, o yaşlarda gösterilmesi gereken bazı karakteristik yönlerin henüz gelişmediğini söylemek mümkün olabilmektedir (Yalız, 2011).

Kalıtımsal faktörlerin karakter gelişimini öncelikli olarak etkilediği düşünüldüğünde doğum öncesi dönem, bireylerin karakter gelişimleri üzerinde önemli görülmekte ve üzerinde durulması gerekmektedir. Doğum öncesi dönemde dahi anne ve çocuk arasında duygusal bağların oluştuğu yönünde kanıtlar bulunmakta ve anne ve çocuk arasında oluşan bu duygusal bağın çocuğun karakter gelişiminin doğum öncesinden itibaren etkilemektedir (Berkowitz, 2002) .

Bireylerdeki karakter gelişim sürecini sınıflandırdığımızda öncelikle çocukluk dönemi ve ergenlik dönemi karakter gelişimi açısından büyük öneme sahiptir. Karakterin büyük bir bölümü çocukluk döneminde gelişim göstermektedir. Bireyler ergenlik dönemine geldiklerinde bebeklik ve çocukluk döneminden itibaren başlayan karakter

gelişimi devam etmektedir. Bu yüzden bireylerin karakter gelişimleri üzerinde zaman olarak çocukluk ve ergenlik dönemi büyük etkiler bırakmaktadır (Yalız, 2011).

Çocukluk döneminde karakter gelişimine yönelik en önemli işaretlerden birisi kişisel kontrol olarak görülmektedir. Bireyin içsel anlamda kendi dürtülerini düzenleyebilme kapasitesi bebeklik çağında başlamasına rağmen okulöncesi çağda, özellikle de beş ve yedi yaşlarında en üst seviyeye çıkmaktadır. Bu yaşlarda çocuklar kendi dürtü ve agresifliklerini kontrol altına alabilmekte, tatminkârlık seviyesini erteleyebilmekte ve kendi davranışları üzerinde kontrol sahibi olmaktadır (Berkowitz ve Grych, 2000; Berkowitz, 2002). Çocukluk döneminde bireylerin gösterdikleri kişisel kontrol gelişimiyle birlikte olaylara ve etrafındaki diğer bireylere karşı yaklaşımlarına rehberlik edecek olan bakış açısına sahip olma kapasitesi de önemli gelişim göstermektedir. Çocukların bakış açısı kapasiteleri de tüm diğer karakter bileşenlerinde olduğu gibi uzun bir süreç şeklinde okulöncesi ve ilköğretim çağından itibaren gelişmekte ve bu gelişim ergenlik dönemine dek sürmektedir. Etrafındaki diğer bireylerin bakış açılarını anlayabilme kapasitesindeki kayda değer gelişim ise 3-4 yaşları ve 12 yaş aralığında kendisini göstermektedir. Farklı bireylerin ilgi ve isteklerini dengeleme yeteneğine bağlı olan ahlaki sorumluluk, çocukların bakış açısına sahip olmasında ve karakter gelişimlerinin ilerlemesinde rol oynayan önemli bileşenlerden birisi olarak görülmektedir (Berkowitz, 2002; Berkowitz ve Grych, 2000; Yalız, 2011).

Çocukluk gelişim döneminden erken gençliğe geçiş süreci, hayatın diğer gelişim dönemlerine paralel olarak gerçekleşmektedir. Erken gençlik döneminde psikososyal değişimler karmaşık bir yapı göstermekle birlikte bireyler bu dönemde çocukluğa göre daha aktif ve sosyal yönelimli davranışlar sergiler. Fabes vd., (1999) gençlik dönemi süresince vücutta meydana gelen hormonal değişikliklerin, davranışlardaki agresiflik, öfke ve ruh halindeki dalgalanmalarla yakından ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Gençlik dönemi bireylerin ahlaki muhakemelerinin ve değer yapılarının oluştuğu hayatlarının merkezi sayılabilecek bir süreç olarak kabul edilmektedir.

Ergenlik döneminde ilk olarak bireylerde ahlaki bir kimliğin oluşması ve düşüncelerin ahlaki açıdan pozitif şekilde sürekli gelişimi, karakter gelişimi açısından iki önemli öncül olarak belirtilmektedir. Ahlaki düşünme bireylerin ahlaki yargılama yeteneğini artırmaya izin veren doğru ve yanlış ayırt edebilecek şekilde düşünme yolunun gelişmesine ek olarak karşılaşılan ikilemlerde etkili ve ahlaki açıdan olgun kararlar vermeleri anlamında bilişsel olarak kapasitenin gelişmesidir. Ahlaki

düşünebilme, 3-4 yaşlarından itibaren hayat boyu sürekli olan bir gelişim sürecidir. Ahlaki düşünebilme ön sosyalleşmenin temeli olduğu 11-12 yaşlarında, çocukluktan ergenlik dönemine geçilen süreçte daha fazla gelişme gösterdiği ileri sürülmektedir. Bireylerin ahlaki düşünme yetisi doğru ve yanlış ayırt etme, doğruyu ortaya çıkarma, daha önce karşılaşılmayan ya da bilinmeyen ahlaki ikilemler karşısında dahi etkili ve ahlaki açıdan olgun karar verebilmeleri konusunda yardımcı olmaktadır. Ayrıca ahlaki düşünme, hilekarlık, suçluluk ve risk taşıyan davranışlar gibi ahlaki açıdan yanlış görülen davranış örüntüleriyle de ilişkilidir. Bireylerin karakter gelişimlerinin önemli özelliklerinden birisi olan ve her bireyin kendi kişisel yapısını ifade eden ahlaki bir kimlik oluşturabilmesi için ergenlik, kritik dönemlerden birisi olarak ifade edilmektedir (Berkowitz ve Grych, 2000; Berkowitz, 2002; Yalız, 2011).

Karakter gelişimi bebeklik döneminde başlayan ve hayat boyu devam eden bir süreçtir. Ancak bu gelişimin hızı ve yönü her dönemde aynı olmayabilir. Özellikle bu dönemler içinde çocukluk dönemi ve ergenlik dönemi karakter gelişimi açısından en önemli dönemi oluşturmaktadır. Çünkü bebeklik döneminde birey sadece ailesi ile iletişim kurarken çocukluk ve ergenlik döneminde ise artık ailesinin dışındaki çevresi ile de iletişime geçmektedir. Bu nedenle de okul ortamı ve sosyal çevresi karakter gelişimi açısından büyük öneme sahiptir. Ayrıca ergenlik döneminin de çocukluk döneminin bir devamı olarak düşünüldüğünde karakter gelişiminde büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

2.3. Spor ve Karakter İlişkisi

Sportif çevrenin karakter gelişiminde ne denli önemli bir etki gösterdiğini anlayabilmek için öncelikle spor ve karakter olguları arasındaki ilişkinin kavranması gereklidir. Sporun ve spor kültürünün bireylerin davranış, sosyal ve duygusal gelişiminde oynadığı özel rolü spor tarihinin sınırlı bölümünde bulmak mümkündür. Bu bölümde spor karakteri inşa eder deyiminden hareketle spor ve karakter kavramları arasındaki ilişki açıklanacaktır.

2.3.1. Tarihsel süreç

Sporun bireylerin karakterlerini etkilediği yönündeki iddiaların ve tartışmaların 19 yy. başlarında ortaya çıktığı görülse de, spor ve karakter kavramları arasındaki ilişkinin tam olarak anlaşılması için tarihsel süreç içerisinde antik roma ve antik yunan

medeniyetlerine dek uzanılması gereklidir. O dönemlerde antik yunanda yaşayan filozoflar (Aristoteles, Epictetus, Plato vb.) bireylerin vücut, ruh ve akıl arasında içsel bütünlüğü ortaya koyan ve ideal olana ulaşabilmek için güçlü bir denge kurması gerektiğine inanıyorlardı (Chandler ve Goldberg, 1990; Kohak, 1994; Segrave ve Chu, 1988). Fiziksel anlamda mükemmelliğe ulaşmak için vücudu antrene etmenin insan aklını ve ruhunu etkileyerek mental anlamda disiplin geliştirilmesine, adanmışlık seviyesini yükselttiğine inanılırdı. Antrenmanlar "mükemmel" bir fiziksel görünüşe ve yeteneğe sahip olabilmenin tek yolu olarak görülürdü (Sherman, 2005). Mental disiplinle ilişkili şekilde "içine çekmek" deyimi, tüm zorluklara rağmen mücadeleyi bırakmamak, hem askeri hem de sportif çevre içerisinde antrenman çalışmalarının bir parçası olmuştur (Sherman, 2005). Bireylerin karakteri, fiziksel yetenekleri ve mental disiplinlerinden etkilenmektedir.

Yunan kralını ve tanrılarını onurlandırmak için yapılan dini seremonilerden oluşan, ilk sportif organizasyonlardan birisi olan antik olimpiyat oyunları, spor, karakter ve din arasında ilk zamanlardan bu yana olan ilişkiyi göstermektedir (Segrave ve Chu, 1988). Her ikisi de fiziksel anlamda belirli bir kondisyon gerektiren, savaş tekniklerine benzer becerileri içermesi nedeniyle antik olimpiyatlar döneminde askeri ve sportif yetenekler bağdaştırılmıştır (Sherman, 2005). Örneğin, antik olimpiyatlarda orijinal haliyle yer alan pentatlonlar cirit, güreş, disk atma, uzun atlama ve koşulardan oluşmaktaydı. Zaman içerisinde Pierre De Coubertin öncülüğünde 1896 yılında organize edilen modern olimpiyat oyunlarında pentatlonlar çağın gerektirdiği ve temel askeri becerileri de yansıtabilecek biçimde yeniden şekillendirilmiştir ancak antik yunandan bu yana var olan mental disiplin, fiziksel olarak mükemmelliğe ulaşma ve adanmışlık olgularında bir değişiklik olmamıştır. Antik olimpiyatlarda var olan mükemmelliği arayış, Coubertin'in genç bireylerin zihinsel, fiziksel ve ruhsal gelişimlerinin sağlanmasına yol göstermesi için modern olimpiyat oyunlarını ortaya koymak için girişimlerini teşvik etmiştir (de Coubertin, 1988). Mükemmellik arayışıyla bütünleşen bazı değerler de dönemin şövalye ve askerleri tarafından benimsenmiş, günümüzde ise hali hazırda halen askeri organizasyonlar tarafından askeri personellerin eğitimlerinde aktarılmaya devam etmektedir (Sherman, 2005).

Spor ve karakter arasındaki ilişki sadece greko-roman toplumlarına özgü değildir. Diğer ilkel toplumsal kültürlerde de askeri yeteneklerin yanı sıra bireylerin ruhsal gelişimlerine de katkıda bulunması için sportif faaliyetlerin kullanıldığı ve organize

edildiği görülmektedir. Günümüzde Lacrosse olarak bilinen takım oyunu, yerli Amerikalı halk tarafından kendi aralarında oluşan çatışmaları çözmek, askeri becerilerini geliştirmek ve onur duygusunu öğretmek amacıyla kullanılmıştır (Goldschmidt, 1953; Gump, 2007). Orta çağ Avrupa'sında da sportif beceriler askeri becerilerle birleştirilerek genel anlamda daha iyi bir fiziksel durumun yanında belli davranış kalıplarının da öğretimi gerçekleştirilmiştir. Günümüzde ise tarihsel süreç içerisinde fiziksel öğretilerle birlikte toplum tarafından uygun görülen davranışların bireyler tarafından benimsenmesini sağlamak için çeşitli öğretiler gerçekleştirilmiştir.

2.3.2. Spor yoluyla sosyalleşme ve sosyal öğrenme

Spor aktivitelerinin farklı türleri, kendine özgü farklı rekabet seviyeleri, kişisel değerler, kaliteli antrenör ve diğer spor personelleri, akranlarla etkileşim, ebeveyn katılımı, farklılaşan kurallar, fırsatlar ve engellerin ışığında spordan yararlanmak isteyen bireylere katılım şansı sunmaktadır (Eitzen ve Sage, 2003). Söz edilen tüm faktörler, bireyleri etkilemesinin yanı sıra değişik spor dalları ve toplumların arasındaki farklılığı anlamasına katkıda bulunmaktadır. Ek olarak bu faktörler, sporcuların yaşı ve ne kadar uzun süredir spora katılım gösterdiğine bağlı olarak bireyler üzerinde potansiyel olarak farklı etkiler yaratmaktadır.

Bandura'nın sosyal öğrenme teorisine göre çocuklar, çevrelerinde model olarak gördükleri bireylerin davranışlarını taklit ederler. Bunun en klasik örneği olarak “Bobo Doll” deneylerinden elde edilen sonuçlara göre, çocuklar çevrelerindeki yetişkinlerden gözlemleyerek öğrendikleri öfke içeren davranışları sergilemektedir (Bandura, Ross ve Ross, 1961). Bu noktada elit sporcular, yöneticiler vb. spor figürleri tarafından sergilenen davranışların gelişmekte olan bireylerin üzerinde nasıl etki yaratacağı ortaya konulmuştur.

Günümüzde profesyonel düzeyde yapılan sporlardan basketbol örneğine bakıldığında bireylerin sözlü sataşma ve fiziksel temas içerecek şekilde rakip üzerinde fiziksel ve zihinsel üstünlük kurma amacı taşıyan ancak ahlaki açıdan kabul edilmeyen davranışlar sergilemektedirler (Beller ve Stoll, 1995). Özellikle buz hokeyinde Visek ve Watson (2005) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarına göre genç hokey oyuncularının profesyonel oyuncuların karşılaşmalar esnasında gösterdikleri oyun içi agresif savunmalarını ve yapılarını kendi oyun tarzlarına kolaylıkla entegre etmekte ve kural dışı olsa dahi aynı davranışları sergileyebilmektedirler. Aynı çalışmanın sonuçlarına ek olarak

genç sporcuların mücadele ettikleri ortamın rekabetçilik düzeyi arttıkça, agresif davranışlar sergileme olasılığı ona paralel olarak artmaktadır.

Bir önceki paragrafta rol model niteliği taşıyan sporcuların, genç sporcuların davranışları üzerindeki açık etkisinden bahsedilmiştir (Lines, 2001). Buna ek olarak genç bireylerin saha içerisinde ve dışarısında uygun olarak görülen davranışların öğrenilmesi süreci de kolay olmamaktadır. Örneğin bazı spor branşlarında, saha içerisinde normal olarak karşılanan davranışları saha dışarısında sergilemek sosyal açıdan kabul görmemektedir. Futbol ve yüzme branşlarını karşılaştıracak olursak eğer, futbol doğası gereği rakiple fiziksel temas içeren ve yer yer yatarak müdahaleler gibi agresif sayılabilecek davranışları içeren bir spor branşıdır. Yüzme ise futbolun aksine fiziksel temasın olmadığı ve rakibe yönelik temas içeren müdahalelerin kabul edilmediği bir spor branşıdır.

Saha içi ve dışında sergilenen davranışlar üzerinde diğer bir tartışma ise Kohlberg (1969) tarafından bilişsel bir süreç olarak tanımlanan bireylerin sahip olduğu ahlaki muhakeme yetenekleridir. Bu süreç sporda sosyalleşme olgusundan etkilenerek bireyin, çevresindeki bireyler tarafından öğrenilen doğru olduğu kadar yanlış olan davranışlara maruz kalmasını ifade etmektedir (Hodge ve Tod, 1993).

Kazanmak, şampiyon olmak ya da derece yapmak gibi olguların üzerine yapılan vurgular açık bir şekilde sporcuların başarıya giden yolda etik dışı olarak nitelendirilebilecek yöntemleri kullanmasında içinde bulunduğu toplumun etkisini göstermektedir (Eitzen ve Sage, 2003). Bireylerde sadece pozitif karakter gelişimi çıktılarını görülmek isteniyorsa, spor karakteri inşa eder deyiminin anlamının tüm toplumlar tarafından iyi anlaşılması gerekmektedir. Aksi durumda çelişkilerin ortaya çıkması normaldir.

Sportif mecralarda değerlerin, toplumların kültürlerine olan yansımalarını daha iyi kavrayabilmek için o toplumların anlayışlarını karşılaştırmak daha iyi olacaktır. Örneğin Japon toplumunda saygı, işbirliği ve bütünlük değerlerine yapılan vurgulamalar bu toplumun beysbol sporuna olan yaklaşımını da etkilemiştir. Yüksek kültürel beklentilerin odağında olan Japon sporcular hakemlere ve yetkililere karşı saygılı, kendi ilgisi ve istatistiklerine yönelmek yerine takımı için fedakârlık yapan, sportif mecralarda saygısızlık olarak görüldüğü için takım arkadaşıyla ya da rakibiyle sözlü ve ya fiziksel tartışmalarda bulunmayan bireylerdir (Vogler ve Schwartz, 1993).

Japon kültürünün aksine Amerikan kültüründe beysbol üzerinde medyanın etkisi, yüksek performansın akabinde sporcuların yıldız olarak nitelendirilmeleri sebebiyle bireysel anlamda başarıların takım başarısının önüne geçtiği bir anlayış hakimdir. Bunlara ek olarak ulusal ya da uluslararası yayınlar esnasında sporcu ve antrenörlerin karşılaşma sırasında hakem ve yetkililere olan saygısız davranışları, fiziksel ve sözlü tartışma girişimleri gözlemlenmiştir. Davranış örüntülerinde meydana gelen bu değişimler, toplumların sportif mecralarda şiddetin sosyal açıdan kabulünün yanı sıra bireyselliğin ve rekabetçiliğin farklı şekillerde algılanarak vurgulanmasının ön plana çıkarılmasından kaynaklanmaktadır (Coakley, 2007; Eitzen ve Sage, 2003; Vogler ve Schwartz, 1993).

Bronfenbrenner'in ekolojik modeline spor olgusunu dahil etmek, araştırmacıların da ileri sürdüğü gibi sporun bireylerin sosyalleşmesinde oynadığı rolü göstermek için yardımcı olmaktadır (Eitzen ve Sage, 2003; Vogler ve Schwartz, 1993; Bredemeier ve Shields, 1995; Shields ve Bredemeier, 2005; Guivernau ve Duda, 2002).

Bronfenbrenner'in (1977) ortaya attığı ekolojik model sadece sportif etkinlikleri değil, okul ve aile bireylerini de içine alan mikro sistemlerden oluşmaktadır. Bu mikro sistemlerin içine sporu dahil etmek, genç ve çocuklara okul ve aile bireyleri yardımıyla kendilerini keşfedecekleri ve geliştirebilecekleri sportif fırsatlar yaratmak, benzer şekilde gelişim bağlamlarının oluşmasına yardımcı olmaktadır (Larson, 2000). Bronfenbrenner'in ileri sürdüğü ekolojik modelin diğer bir yönü ise bireyleri özel aktivitelere katılımında kendilerinin o aktiviteye özgü bir role büründüğünü söylemektedir. Ekolojik modelin iç içe geçmiş sistemlerine bakıldığında sportif takımların birbirleriyle olan ilişkileri, mezosistem adı verilen ekolojik modelin bir üst basamağını oluşturmaktadır. Ekolojik sistemin bir üst seviyesi olan egzosistem ise sportif ortamlarda bulunan bireylerin üzerinde etkiler bırakan kitle iletişim araçlarından oluşmaktadır. Ekolojik modelin son seviyesi, içinde barındırdığı diğer üç sistemi kaplayacak şekilde kültür ve alt kültürleri de içeren makrosistemdir. Bu ekolojik perspektif, sporun toplumda kendine has küçük bir evrene sahip olduğu fikrini desteklemektedir (Lines, 2001).

Sporun karakteri etkilediği yönünde gerçekleştirilen çalışmalarda büyük problemlerden birisi, tüm spor gruplarını bir araya toplayarak değerlendirme eğilimidir (Shields ve Bredemeier, 2005). Spor olgusu, ekolojik modele kompleks bir yapı ekleyecek şekilde çok yönlü ve farklı bir yapıya sahiptir. Tüm spor dalları, kendine ait özel geleneklere, tarihe ve hatta değerlere sahiptir ve bu yapıyla kendisine ait bir alt

kültürün oluşmasını sağlayarak bireylerin üzerine farklı etkiler göstermiştir (Muir ve Seitz, 2004). Sporcuların mücadele ettikleri yarışmacılık düzeylerinin farklı olması, kendine özgü beklentileri ve gereklilikleri de beraberinde getirmekte ve sporculara farklı şekillerde katkı sağlamaktadır (Watt ve Moore, 2001). Sonuç olarak uğraşılan her spor dalının kendisine özgü ahlaki atmosferi ve ahlaki normları bulunmaktadır ve her spor dalı katılımında bulunan sporcular tarafından gösterilmesi istenen davranış ve tutumların beklentilerini barındırmaktadır (Jones ve McNamee, 2000).

2.4. Sportif Ortamda Karakter Gelişimi

Lickona (1989)'un çalışmalarına göre doğru davranışı ortaya koymak, birbiri ile ilişkili üç boyuta sahiptir. Bunlar doğru olanın bilinmesi, değer biçilmesi ve ahlaki eylemdir. Karakter özel olarak tasarlanmış ve geliştirilmiş programlar dahilinde yükseltilebilir (Beller, 2002). Beller (2002) değerlerin öğretimi ve ahlaki davranış geliştirilmesi için iki eğitim programı öne sürmüştür. Bu programlar bir sistem dahilinde yürütülebildiği gibi herhangi bir sisteme ya da programa bağlı kalmadan da gerçekleştirilebilir. Karakter eğitim programları eğer iyi organize olmuş bir şekilde, sistematik olarak ve etkili yöntem, teknik ve profesyonel kişiler tarafından yürütülürse çok daha etkili olmaktadır.

2.4.1. İnfomal programlar

İnsanlar içinde yaşadığı çevreyle karşılıklı etkileşim halindedir. Bu etkileşim karakter eğitiminde infomal programları da içerisine alır. Sporcuların yaşamlarında da bu etkileşim erken dönemlerden başlayarak yaşam boyunca deneyimler yoluyla edinilmeye devam eder. Deneyimler ilk olarak aile ve aile üyeleriyle aileye özgü gelenekler, ailevi değerler, din ve kuşaklar arası etkileşim ile başlar. Daha sonra çevre, okul ortamı, oyun alanları ya da iş ortamları bireylerin karakterlerini şekillendirmeye devam eder (Beller, 2002).

Sportif çevrede bu etkileşimler ağırlıklı olarak takım arkadaşlarının ve antrenörlerin sahip olduğu değerlerle birlikte içinde bulunulan sportif ortamda alışlagelmiş uygulamalardan oluşmaktadır. Çevre etkisi ayrıca televizyon, filmler, medya ve sosyal medya gibi faktörleri içerisine almaktadır. Karakter eğitim programları bireylerin çevresini, arkadaş gruplarını etkileyerek davranışlarında ve ahlaki seçimlerinde pozitif değişim gösterecek şekilde şekillendirebilmektedir (Beller, 2002).

İnformal karakter eğitimi, bireylerin çevresinde onlara pozitif karakter gelişimi atmosferini ve fırsatlarını yaratacak şekilde poster, logo, yazılı, sözlü uyarılar ya da video gibi küçük hatırlatıcıların, ortama yerleştirilmesidir. Sportif ortamda sözlü uyarılar büyük öneme sahiptir. Karşılaşma öncesinde antrenörlerin oyunculardan takım arkadaşlarına, diğer takım oyuncularına, hakemlere, yöneticilere, taraftarlara saygılı olmalarını istemesi informal karakter eğitiminin sözlü uyarı yoluyla gerçekleştirilmesinde beklenen hedeflerin birine örnektir. İnformal karakter eğitiminin diğer bir formu ise etkili bir rol model olmaktır. Etkili bir rol model, ebeveyn, antrenör ya da yöneticiler arasından olabildiği gibi farklı kaynaklardan da edinilebilir. Birey tarafından rol model alınan kişiler iyi bir karakter düzeyine sahip olan bireylerden beklenen davranışları sergilediği takdirde bu etki onu kendisine rol model olarak belirleyen bireyin de davranışlarına olumlu yönde yansıyacaktır (Beller, 2002).

2.4.2. Formal programlar

Formal programlar özel olarak odak noktasında pozitif karakter gelişiminin bulunduğu ve karakter gelişim hedeflerine yönelik tasarlanan ve geliştirilen eğitim programlarıdır. Formal karakter eğitimi Lickona'nın öne sürdüğü davranış değişikliği modelini içermektedir. Bu model ahlaki eylemlerde bulunmak için öncelikle doğru davranışın ne olduğunun bilinmesini ardından ise değer biçilmesini içermektedir. (Lickona, 2002). Bu anlamda değer biçme, bireyin ahlaki anlamdaki hissiyatları, empati, kendini kontrol etme, tevazu ve iyi olanı yapmaya dair arzusu olarak tanımlanmıştır. Ahlaki eylem ise ahlaki anlamda doğru olan davranışı yapmaya ait yetkinlik, irade ve alışkanlık olarak tanımlanmaktadır (Beller, 2002). Formal karakter eğitim programları, profesyonel kişilerce çeşitli çalışma ve araştırmalar ile başlayarak bireylerin ya da grupların ihtiyaçlarına göre şekillendirilmektedir. Formal programlar informal programlara göre daha fazla zaman almakta ve alanında eğitilmiş kişiler gerektirmektedir ancak daha etkili sonuçları da beraberinde getirmektedir.

2.5. Sporcuların Karakterini Etkileyen Faktörler

Bu bölümde spor ve sosyalleşme bağlamında sporcu bireylerin karakter yönlerini etkileyen faktörler; rol model olarak antrenörler, sportif çevre, sportmenliğe karşın oyunbazlık ve sporun rekabetçi doğası olmak üzere dört başlık altında ele alınarak özetlenmiştir.

2.5.1. Rol model olarak antrenörler

Antrenörler, sportif ortamda sporcular tarafından açıkça bir otorite figürü olarak algılanmaktadır (Bredemeier ve Shields, 1984). Antrenörler, sportif atmosfer içerisinde bireyleri etkileyen en önemli faktörlerden birisi haline gelebilmektedir. Ayrıca antrenörler, sezon içerisinde ve dışarısında sporcuların karakter gelişimlerine yardımcı olmak için gerekli ahlaki atmosferi sağlamakla sorumludurlar (Stupuris, Suksy ve Tilindiene, 2013). Oyun alanı içerisinde adil olabilmek, adaleti sağlamak adına ikilemler, sıkça karşılaşılan durumlardır. Antrenörler, potansiyel olarak zarar verme riski taşıyan davranışlar sergileyen sporcularına bu davranışlarının altında yatan nedenlerin ne ya da neler olduklarını sorması durumunda sporcular, sosyal ve ahlaki karakter özellikleri arasında bir denge kurulması gerektiğini öğrenirler (Bredemeier ve Shields, 1984).

Oyun içerisinde rakibi atlatmak veya bir diğer otorite figürü olarak görülen hakemleri aldatma ya da kendisine avantaj elde etmek için benzer davranış yolları sporculara küçük yaştan itibaren ebeveynler ya da antrenörler tarafından öğretilmektedir. Örneğin bir futbol oyuncusu hakemi aldatarak, rakip oyuncuyu nasıl baskı altında tutacağını ve kendisine nasıl avantaj elde edeceğini bu şekilde öğrenebilir. Yine aynı şekilde futbol oyuncusu, sebepsiz yere kendisini yere bırakarak hakemin faul kararı vermesini sağlayarak kendisi ve takımı adına avantajlı durum elde etmek için bir fırsat yaratabilir. Bu ve bunun gibi örnekler karşı takım veya rakip oyuncu üzerinde oyun içerisinde avantaj sağlamak için denenen zekice yollardan bir kaçıdır (Stoll, 2012).

Yapılan çalışmalarda sporcuların karşılaştıkları ahlaki ikilemlerde verdikleri kararlardan dolayı çoğunlukla kendi takım arkadaşlarını ve antrenörlerini sorumlu tuttıkları ortaya konulmuştur (Kavussanu vd., 2011). Başka bir araştırma sonucuna göre sporcuların tutumları yaşlara göre değişerek antrenörlerinden etkilenmektedir. Antrenör tarafından sporcuların sergiledikleri agresif tutumların farkında olmadan pekiştirilmesi ya da takım arkadaşlarının sergiledikleri tutumlar, sporcular tarafından bu davranışların normal olduğunun algılanmasına yol açmaktadır (Kavussanu vd., 2011). Antrenörler sporcuların ahlaki gelişimlerine çoğunlukla kendilerinin olumlu katkılarda bulunduğu inanırken, aslında olumsuz şekilde etkileyebilmektedirler. Antrenörler oyun alanı içerisinde, sportif çevrelerde ve atmosferde sporcuların karakter ve ahlak gelişimlerinde büyük rol oynamaktadırlar (Stoll, 2012).

2.5.2. Sportif çevre

Sporcuların karakter gelişimleri üzerine büyük etkiler bırakan faktörlerden bir diğeri ise sporcunun karşılaşmalarını gerçekleştirdiği, antrenmanlarını yaptığı ve kendisini bir parçası olarak hissettiği, içinde bulunduğu sportif ortamdır. Çevrenin belirlediği hedefler, sporcu üzerinde baskı oluşturarak zihninde ne pahasına olursa olsun kazan fikrinin oluşmasını sağlayabilir ve karakter gelişiminin yanı sıra ahlaki ikilemler karşısında yaptığı seçimleri negatif yönde etkileyebilir (Stoll, 2012). Sportif çevrenin sahip olduğu motivasyonel iklim sporcuların davranışlarını hem pozitif hem de negatif yönde etkilemektedir (Stupuris, Suksy ve Tilindiene, 2013). Rudd (2008) lise düzeyindeki sporcuların sportif alandaki ahlaki düşünce ve kararlarını etkileyen olguları sorguladığı çalışmasında ebeveynlerin, antrenörlerin ve takım arkadaşlarının büyük rol oynadığını söylemiştir. Sportif çevre antrenör, takım yetkilileri ve görevlileri, oyuncular, taraftarlar, okul, hakemler ve medya tarafından oluşturulmakta ve bu bileşenler sportif alandaki ahlaki atmosferin üzerinde büyük etki göstermektedir.

Sportif çevre çok boyutlu bir yapıya sahiptir bu yüzden sporcular ahlaki ikilemler karşısında tek tip ahlaki yargılamalar gerçekleştirmek yerine farklı durumlar karşısında farklı kararlar verebilme becerisine sahip olmalıdır (Bredemeier ve Shields, 1984). Sporcular karşılaşmaları, adil olmaktan uzak, hakemi kendisine avantaj sağlayacak kararlar vermek üzere aldatarak ya da bir önceki karşılaşmanın kendisinde bıraktığı izlerin karşılığı olacak şekilde kazanmayı içeren sosyal bir ortam olarak yorumlayabilmektedirler (Stupuris, Suksy ve Tilindiene, 2013). Pearson (2002) tüm kural ihlallerini kasıtlı olarak ve etik dışı kabul ettiği için oyundaki diğer oyuncuların rekabeti geçerli hale getiren ve bağlı oldukları oyun kurallarına bağlılık gösterme eğilimini ve güvenini yok ettiğini söylemektedir.

Sporcularla gerçekleştirilen ahlak temalı konuşmalar sportif çevrenin atmosferini etkileme ve sporcuların karakterlerinde ahlaki yönlerinin daha olumlu bir hale gelmesi potansiyeline sahiptir. Bu görüşmeler önceden planlı ve formal bir şekilde gerçekleştirebileceği gibi, sözsüz ifadelere de yer vererek vücut diliyle informal bir şekilde de gerçekleştirilebilmektedir. Ahlaki ifadeler içeren sözlü ya da sözsüz iletişim yollarından alınan bildirimler sporcuların oyun tarzına yansımaktadır (Bredemeier, 1994). Oyun içerisinde olması beklenen ahlaki denge, oyunun başlangıcında ya da ilk zamanlarında ortaya çıkmaktadır. Örneğin bire bir mücadelede sertliğin yoğunluğu hem aynı karşılaşma içerisinde kalan zaman adına hem de bir sonraki karşılaşma için

sporcularda karşılaşmanın karakteristiğini etkilediği fikrini oluşturur (Jones ve McNamee, 2000).

Sportif atmosfer, spor branşına, takım oyununa, mücadele seviyesine, yaşa, cinsiyete ve içinde bulunduğu kültüre göre değişiklik göstermektedir (Jones ve McNamee, 2000). Her toplum, zamanla birlikte kendi normlarına uygun ahlaki davranışları ve değerleri kolektif şekilde kendine özgü hale getirir (Bredemeier ve Shields, 1995).

2.5.3. Sportmenliğe karşı oyunbazlık

Kohlberg (1981), sportif etkinlik ya da yarışmaların ahlaki atmosferinin katılımcıların gerçekleştirdiği olgun ahlaki yargılamalardan etkilenecek meydana geldiğini söylemiştir. Bredemeier ve Shields (1986) bu duruma “oyun muhakemesi” ismini vermiştir. Sportif alanda oyun muhakemesi günlük yaşantılardan farklı şekilde gerçekleşmektedir. Bireyler oyun alanına girdiğinde ahlaki olarak farklı bir boyuta geçerek ego yönelimli hale gelirler bu yüzden zaman zaman oyun içerisinde yapılan muhakemeler günlük hayatta yaptıklarından farklı bir hale gelir. Bireylerin oyun alanında gösterdikleri kişiliklerinin rekabetçi yönü, ahlaki açıdan olumlu izler taşıyorsa sportmenlik; olumsuz izler taşıyorsa oyunbazlık olarak nitelendirilmiştir (Bredemeier ve Shields, 1986).

Oyunbazlık, “herşeye rağmen kazan” düşüncesinin altında yatan nedenlerin oyun alanı içerisinde rakip üzerinde avantaj yaratmak ya da galip gelmek için gerçekleştirilen, kurallara uygun ancak fair play dışı olan davranışlara dönüşmesidir. Sporcuların büyük çoğunluğu için oyun içerisinde kuralların ihlali konusunda hakemleri aldatmak kabul edilebilir bir davranıştır bu sebeple galip olmak oyunun ve sporcuların odak noktası olduğundan bireyler oyun içerisindeki davranışlarında doğru ve yanlış seçimleri yaparken duygusuz hale gelmektedirler. Burada asıl problem sporcuların bulunduğu çevreden kaynaklanmaktadır. Oyunun nasıl bir atmosferde oynanacağı, neler düşünüldüğü, antrenörler, taraftarlar ve spor topluluklarının beklentileri bireylerin davranışlarını şekillendirmektedir (Stoll, 2012). Rudd (2008) lise düzeyinde sporcular üzerindeki çalışmada sporcuların, oyun içerisindeki kuralların ihlallerinden ve uygulanmasından hakemlerin sorumlu olduklarını ve oyunu etkilediğini düşündüklerini ortaya koymuştur. Sporcuların kendi davranışları üzerinde hakem tarafından daha az kontrol edildiği hissi

yaşadıklarında oyun içerisinde daha agresif davranışlar sergileyebilmektedirler (Coakley, 1998; Shopcott, Bloom ve Loughhead, 2007).

Sportmenlik, sporcuların rakip oyunculara, takıma ve karşılaşma ile ilgili diğer bileşenlere saygı duyması olarak tanımlanmaktadır. Sportmenlik kavramı, oyun içerisinde olan kuralları takip etmenin ötesinde anlam taşımaktadır. Sportmenlikten yoksun bir oyun, kurallara sahip olsa da ahlaki açıdan daha az değere sahip olacaktır (Arnold, 1994). Sportmenlik kavramı, saygı ve dürüstlük barındırdığı için sportif çevrenin paydaşları olan bireyler arasında dürüstlük ve güven içeren bir atmosfer yaratmaktadır. Sportmen bireyler için ana hedef kazanmaktan ziyade iyi bir rakip karşısında beklenen en iyi performansı ortaya koymak ve yeteneklerini sahaya en iyi şekilde yansıtmaktır. Sportmenlik tüm sporcular için adil olma, bütünlük, sorumluluk ve saygı gibi erdemleri içeren bir kavramdır. Sportmenlik hem oyun içerisinde hem de oyun dışarısında günlük yaşantılarında bireylerin ahlaki gelişimlerinde ve ahlaki davranışlarında önemli rol oynamakta ve karşılaştıkları ahlaki ikilemler karşısında doğru olanı seçmek için cesaretlendirmektedir (Hanson ve Savage, 1994).

2.5.4. Sporun rekabetçi doğası

Sportif çevre, karşılaşmalar ve hazırlık çalışmaları doğası gereği içerisinde bireylerin rekabetçi kişilik özelliklerinin ortaya çıkarmaktadır. Spor kavramına bu anlamı yükleyen rekabetçilik yönü ahlaki açıdan birbiriyle zaman zaman çelişebilmektedir. Örneğin sportif çevre sporculara azim, iş birliği, saygı gibi pozitif sosyal özellikleri aşılacaktır (Funk, Shields ve Bredemeier, 2016). Ancak kimi zaman sahalarda şiddet, hile, yalan konuşma gibi negatif davranış ve tutumlar da gözlemlenebilmektedir. Shields (2009) saha içerisinde negatif veya pozitif davranışlarının ortaya çıkışının karşılaşmanın nasıl oynandığı, amacı, karşılaşmaya yüklenen anlamı ve sporcuların biçtiği değer ile ilişkilendirmiştir.

Shields'e göre birbirinden net olarak ayrılan iki tür yarışma vardır. İlk olarak "dürüst yarışma" rakiple adil olarak kurallar dahilinde efor sarf ederek performansını ortaya koymaktır. Karşılaşma içerisinde sporcu, iyi bir rakip oyuncu ile mücadele ederken kendi sınırlarını ötetler, daha iyi bir hale gelir ve zamanla kendisi için mükemmel olan seviyeye erişir. Dürüst sporcular iyi bir rakiple karşılaşmaya anlam yükler, kazanmak harcadığı enerjiden ve sarf ettiği efordan keyif alır ve kendi yeteneklerini sınırlarını genişletir. İkinci olarak ise sporcuların rakip oyuncuları, teknik yetkilileri, taraftarları

birer düşman olarak, oyun alanını ise küçük bir savaş alanı olarak görerek iyi performans sergileme, kendi sınırlarını daha iyi hale getirme fikirlerinden uzak bir oyun haline gelen karşılaşmalar yer almaktadır. Oyun anlayışını bu şekilde geliştiren bireyler saha içerisinde kendi performansını daha az düşünmekte ve oyuna daha az odaklanmakta ve sonuç olarak bireyler oyun içerisinde negatif davranışlar sergileyebilmektedirler (Shields, 2009). Dürüst ve adil bir yarışma, bireylerde iyi bir ahlaki anlayışın inşa edilmesine ve geliştirilmesine, öte yandan ise tatmin edici bir performansın ortaya konmasına yardımcı olmaktadır.

2.5.5. Rol model sporcular

Elit düzeyde sportif müsabakalara katılan sporcuların, genç sporcuların için statülerinden ötürü birer rol model olduklarına dair yaygın bir görüş bulunmaktadır. Ancak rol model kelimesinin anlamı konusunda net bir fikir birliği bulunmamaktadır. Rol model kelimesi değişkenlik göstermekle birlikte kimi zaman kahraman, idol ya da mentor kavramlarıyla birlikte kullanılmaktadır (Guest ve Cox, 2009; Addis, 1996). Rol model kelimesinin tanımlarından birisi bireyler tarafından taklit edilmeye değer kişilerdir (Guest ve Cox, 2009). Zaman zaman rol model kavramı bir bireyin onu özel kılan davranışlarına yüklenen anlam olarak atfedilir. Rol model kavramı kısıtlı bir tanıma, etkiye sahipken zamanla başarıyla ilişkili bir şekilde daha geniş bir alana sahip olmuştur (Addis, 1996). Bu yüzden sporcular kendilerine rol model olarak belirledikleri sporcularda sadece sportif olarak yetenekleri ve becerilerini değil bunu yanı sıra kişilik özellikleri, karakterleri, ahlaki olgunluğu ve bilge kişiliklerini de dikkate alırlar (Guest ve Cox, 2009).

Fleming vd., (2005) Britanya'da genç rugby oyuncularıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında sporcuların kendilerine rol model olarak belirledikleri sporcuların iyi bir teknik kapasiteye sahip olmalarının ve fiziksel olarak güçlü olmalarının da etkili olduğunu ortaya koymuştur. Aynı çalışmada sporcuların rol model seçiminde sportif özelliklerin yanı sıra sporcuların mizaç, karar verme becerileri ve diğer kişilik özelliklerinin de dikkate alındığını söylemişlerdir (Fleming vd., 2005). Rol model olan sporcuları konu edinen diğer bir çalışmaya göre Giuliano vd., (2007) sporcuların rol model seçiminin ve rol model seçiminde rol oynayan faktörlerin cinsiyete göre ayrıştığını ortaya koymuştur. Erkek olan sporcular kendilerine rol model bireyleri seçerken onların sportif yeteneklerine ve kapasitelerine odaklanırken kadın sporcular sportif becerilerin yanı sıra kişilik özelliklerini de dikkate almaktadır (Giuliano vd., 2007). Yine aynı

Çalışmada elde edilen başka bir sonuca göre rekreasyon amaçlı sporlardan farklı olarak sporcuların küçük yaşlarda kendilerine rol model olarak seçtikleri bireyler gibi st düzeyde sportif performans gösterdikleri ortaya konulmuştur (Giuliano vd., 2007).

Genç yaştaki sporcular ergenlik döneminin getirdikleriyle birlikte kendi kişiliğini ve toplumdaki yerini, kim olduğunu sorgulamaktadır. Bu dönemde sportif bir rol model seçiminin pozitif olduğu kadar negatif etkileri de olabilmektedir. Örneğın kendisine rol model olarak bir sporcu seçen birey, setiğı sporcunun gösterdiği ve ahlaki anlamda kabul edilmeyen davranışları zamanla göstermeye başlayacaktır. Bu noktada elit düzeyde mücadele eden sporcuların da sorumluluk üstlenmesi beklenmektedir. Elit düzeyde sportif karşılaşmalarda oyunun odak noktası kazanmaktır. Ancak her şeye rağmen kazan fıkriyle hareket eden sporcuların çeşitli kural ihlallerini gerçekleştirmede ya da hakemin grmediğı bir anda kendisine avantaj yaratacak şekilde diğerk yasak yollara başvurmasının onu kendisine rol model olarak seçen kk yaştaki sporcularında davranışlarına negatif yönde yansıması mümkündür (Guest ve Cox, 2009).

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem seçimi, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve verilerin çözümlenmesi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada Kayseri ilinde bulunan 15-18 yaş aralığındaki sporcuların karakter düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından saptanmaya çalışılmıştır. Buradan hareketle araştırma modeli, pozitivist bakış açısıyla nicel verilere dayanan genel tarama modeli olarak belirlenmiştir.

Tarama modeli, halen var olan ya da geçmişte yaşanan bir olayın, olduğu şekliyle tespit edilmesini amaçlayan araştırma modelidir. Araştırma konusu olan bireyler, nesneler ya da olaylar, kendi koşulları içerisinde, olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır ve herhangi bir değiştirme veya etkileme çabası içine girilmez (Karasar, 2016).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Kayseri ilinde lisanslı olarak sportif faaliyetlere devam eden 15-18 yaş aralığındaki sporcular oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örneklemine ise evren içerisinden amaçsal örnekleme yöntemi (purposive sampling) ile seçilen toplam 405 gönüllü sporcu oluşturmaktadır. Sporcuların demografik özelliklerine ilişkin daha ayrıntılı bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 3.1. 15-18 Yaş arasındaki sporculara ilişkin betimsel istatistikler

Değişken	n	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kız	127	31.4
Erkek	278	68.6
Yaş Düzeyi		
15 yaş	247	61
16 yaş	100	24.7
17 yaş	43	16.6
18 yaş	15	3.7

Tablo 3.1. (Devam) 15-18 Yaş arasındaki sporculara ait betimsel istatistikler

Değişken	n	Yüzde (%)
Sınıf Düzeyi		
9. sınıf	141	34.8
10. sınıf	141	34.8
11. sınıf	99	24.4
12. sınıf	24	5.9
Not Ortalaması		
45-54	15	3.7
55-69	90	22.2
70-84	201	49.6
85-100	99	24.4
Millilik Durumu		
Evet	42	10.4
Hayır	363	89.6
Sporculuk Süresi		
1-3 yıl	105	25.9
4-6 yıl	211	52.1
7 yıl ve üzeri	89	22.0
Anne Eğitim Durumu		
Okur-yazar	13	3.2
İlkokul	139	34.3
Ortaokul	104	25.7
Lise	104	25.7
Lisans ve Lisansüstü	45	11.1
Baba Eğitim Durumu		
Okur-yazar	14	3.5
İlkokul	84	20.7
Ortaokul	113	27.9
Lisans	121	29.9
Lisans ve Lisansüstü	73	18.0
Spor Türü		
Bireysel Spor	193	47.7
Takım Sportu	212	52.3

Tablo 3.1. incelendiğinde araştırmaya katılan 405 sporcudan %31.4'ünün kız, %68.6'sının erkek sporculardan oluştuğu görülmektedir. Araştırmaya katılan sporcuların %61'i 15 yaşında, %24.7'si 16 yaşında, %16.6'sı 17 yaşında ve %3.7'si ise 187 yaşındadır. Sporcuların %34.8'i 9. sınıfta, %34.8'i 10. sınıfta, %24.4'ü 11. sınıfta ve %5.9'u ise 12. sınıfta öğrenim görmektedir. Sporcuların not ortalamaları incelendiğinde, %3.7'si 45-54 arasında, %22.2'si 55-69 arasında, %49.6'sı 70-84 arasında ve %24.4'ü ise 85-100 arasında not ortalamasına sahip oldukları söylenebilir. Milli olma durumlarına göre sporcuların %10'ü milli olduklarını belirtirken, %89.6'sı ise milli olmadıklarını belirtmiştir. Sporcuların sporculuk geçmişlerine ilişkin olarak %25.9'u 1-3 yıl arasında, %52.1'i 4-6 yıl arasında, %22.0'ı 7 yıl ve üzeri spor geçmişlerinin olduğunu belirtmiştir.

Tabloya göre araştırmaya katılan sporcuların; %3.2'sinin annesi okur-yazardır, %34.3'ünün annesi ilkokul mezunu, %25.7'sinin ortaokul mezunu, %25.7'sinin lise mezunu ve %11.1'inin ise üniversite mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Sporcuların baba eğitim durumlarına göre ise %3.5'inin babası okur-yazardır, %20.7'sinin babası ilkokul mezunu, %27.9'unun ortaokul mezunu, %29.9'unun lise mezunu ve %18'inin ise üniversite mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmaya katılan sporcuların %47.7'si bireysel sporlarla ilgilenmektedir, %52.3'ü ise takım sporuyla ilgilenmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada sporcuların karakter düzeylerini ölçmek için “Spor Karakter Ölçeği” ve ayrıca sporcuların kişisel özelliklerine ilişkin bilgileri elde etmek için ise demografik bilgilerden oluşan bir form kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Araştırmacı tarafından çalışmada bulunan bağımsız değişkenleri ölçmek amacıyla Kişisel Bilgi Formu Hazırlanmıştır. Bu form çalışmaya katılan bireylerin yaşları, cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, akademik not ortalamaları, millilik durumları, sporculuk süreleri, ebeveynlerin eğitim durumları, spor türleri, etkileşim türleri vb. bilgi edinmek amacıyla hazırlanmış sorulardan oluşturulmuştur.

3.3.2. Spor karakter ölçeği

Bu tez çalışmasında Chang-Yong Jang (2013) tarafından geliştirilmiş olan “Spor Karakter Ölçeği” (Sport Character Scale) kullanılmıştır. Orijinal ölçek 27 madde ve 5 alt boyuttan oluşmakta ve 6’lı likert tipi bir ölçektir. Bu maddelerin 5’i olumsuz (madde 11, 12, 13, 14 ve 15), 22’si olumludur. Olumsuz maddeler, olumlu maddelerin tersine puanlanır, bu sebepten dolayı yüksek ölçek puanları daima olumlu tutumu göstermektedir. Cronbach’s Alpha değerleri her bir alt boyut için; dürüstlük (integrity) .91, anti sosyal davranış (anti social attitude) .87, merhamet (compassion) .79, sportmenlik (sportspersonship) .83 ve adalet (fairness) .91 olarak hesaplanmıştır (Jang, 2013).

Orijinal ölçeğin Türkçe uyarlaması ise Görgüt ve Tuncel, (2017) tarafından gerçekleştirilmiştir. Uyarlama çalışmasında araştırmacılar çoğunluğunun 19-24 yaş aralığında bulunduğu 693 kişilik örneklem grubu üzerinde ölçeğin Türkçe versiyonun geçerlik ve güvenirliğini test edilmiştir. Türkçe uyarlamasında 5 alt boyut ve 27 maddeden oluşan ölçek orijinal halindeki 6’lı likert yerine 5’li likert tipi olarak değiştirilmiştir. Spor Karakter Ölçeğinin Türkçe versiyonu için alt boyutların iç tutarlık değerleri; dürüstlük 0.81, anti sosyal tutum 0.78, merhamet .76, sportmenlik 0.78 ve adalet .84, ölçeğin genelinden elde edilen iç tutarlık ise .90 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten elde edilen iki yarı güvenirlik sonuçları .76-.85 (dürüstlük .85, anti sosyal davranış .79, merhamet .78, sportmenlik .76, adalet .82) arasında değişmekle birlikte tamamından elde edilen güvenirlik katsayısı ise .93’tür (Görgüt ve Tuncel, 2017). Bu araştırmadan elde edilen güvenirlik katsayısı .93 olarak hesaplanmıştır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Kayseri ilinde bulunan 15-18 yaş aralığındaki sporcuların karakter düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği bu çalışma pozitivist bakış açısıyla, nicel bir yaklaşım çerçevesinde şekillendirilmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkenlerini SKÖ ve SKÖ alt boyutları oluştururken bağımsız değişkenlerini kişisel bilgiler formunda yer alan cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, not ortalaması, millilik durumu, sporculuk süresi, anne ve baba eğitim durumu, spor türü ve etkileşim türü oluşturmaktadır.

Ölçeklerden edinilen verilerden öncelikle uygun olmayan veya eksik olanlar çıkartılarak veriler, veri girişi için hazır hale getirilmiştir. Ham verilerin analizleri SPSS for Windows 22.0 istatistik paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma

kapsamında veri setinden elde edilen verilerin çözümlenmesi amacıyla karakter düzeyleri için bütün katılımcıların puanlarına göre normal dağılımı incelenmiştir. Normal dağılımın incelenmesinde çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre verinin normal dağıldığına karar kılınmıştır (Tablo 2). Verilerin dağılımı incelendikten sonra, verilerin analizinde kullanılacak olan testlere karar verilebilmesi amacıyla homojen olup olmadığı incelenmiş (Levene > 0.05), verilerin homojen olduğu tespit edilmiştir. Verilerin bilgisayarla çözümlenmesinde, araştırmanın amaçlarının gerçekleştirilmesine dönük olarak sporcuların karakter düzeylerine göre aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmalarının hesaplanması yoluna gidilmiştir. Ayrıca t-testi analizleri ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi yapılmıştır. Gruplar arasındaki anlamlı farkın kaynağını belirlemek amacıyla çoklu karşılaştırma testlerinden biri olan “Scheffe” testi kullanılmıştır. Araştırma için basıklık ve çarpıklık değerleri ± 2 olarak kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2010). İstatistiksel çözümlerlerin gerçekleştirilmesinde anlamlılık düzeyi .05 olarak benimsenmiştir.

Tablo 3.2. Spor karakter ölçeği alt boyutlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri

	N	Çarpıklık		Basıklık	
	İstatistik	İstatistik	Standart Hata	İstatistik	Standart Hata
Dürüstlük	405	-1.346	.121	1.862	.242
Anti-Sosyal Davranış	405	-.618	.121	-.400	.242
Merhamet	405	-1.121	.121	1.180	.242
Sportmenlik	405	-1.544	.121	1.967	.242
Adalet	405	-1.364	.121	1.615	.242

4. BULGULAR VE YORUM

Kayseri ilinde bulunan 15-18 yaş aralığındaki sporcuların karakter düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesinin amaçlandığı araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacına dönük soruların çözümü için toplanan verilerin istatistiksel teknikler kullanılarak çözümlemesi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Kayseri ilinde bulunan 15-18 yaş aralığındaki sporcuların karakter düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın birinci alt problemi, “Sporcuların cinsiyet değişkenine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Sporcuların cinsiyetlerine göre karakter düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için; *t* testi uygulanmıştır. Sporcuların aldıkları puanlar ile ilgili bulgular Tablo 4.1.’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Sporcuların cinsiyetine göre karakter düzeylerine ilişkin *t* testi sonuçları

	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	SS	t	p
Dürüstlük	Kız	127	3.99	.74	.588	.56
	Erkek	278	3.95	.83		
Anti-Sosyal Davranış	Kız	127	3.84	.94	3.211	.00*
	Erkek	278	3.49	1.08		
Merhamet	Kız	127	3.96	.81	.398	.69
	Erkek	278	3.92	.88		
Sportmenlik	Kız	127	4.15	.98	-.021	.98
	Erkek	278	4.16	.98		
Adalet	Kız	127	4.16	.92	1.221	.22
	Erkek	278	4.03	1.00		
Spor Karakteri	Kız	127	3.69	.54	-.445	.66
	Erkek	278	3.71	.64		

p<.05*

Tablo 4.1.'de, cinsiyetlere göre sporcuların spor karakter ölçeğinden aldıkları puanların dağılımı görülmektedir. Elde edilen bulgulara göre, hem kız sporcuların hem de erkek sporcuların spor karakter ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. Kızların dürüstlük ($\bar{X}K=3.99$; $\bar{X}E=3.95$), anti-sosyal davranış ($\bar{X}K=3.84$; $\bar{X}E=3.49$), merhamet ($\bar{X}K=3.96$; $\bar{X}E=3.92$) ve adalet boyutlarındaki ($\bar{X}K=4.16$; $\bar{X}E=4.03$) ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna karşın, erkeklerin ise sportmenlik boyutu ($\bar{X}E=4.16$; $\bar{X}K=4.15$) ve spor karakteri ($\bar{X}E=3.71$; $\bar{X}K=3.69$) ortalamalarının kızlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelendiğinde, sporcuların cinsiyetlerine göre dürüstlük, merhamet, sportmenlik, adalet boyutları ve spor karakteri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. ($p>.05$). Ancak anti-sosyal davranış alt boyutunda ise cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir ($p<.05$). Sonuç olarak sporcuların cinsiyetlerine göre anti-sosyal davranış boyutu dışında spor karakter düzeylerinin farklılık göstermediği diğer bir ifade ile benzer düzeyde olduğu söylenebilir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın ikinci alt problemi, “Sporcuların yaş değişkenine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti. Sporcuların yaş değişkenine göre karakter düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için; ANOVA testi uygulanmıştır. Sporcuların aldıkları puanlar ile ilgili bulgular Tablo 4.2.'de verilmiştir.

Tablo 4.2. Sporcu yaşlarına göre karakter düzeylerine ilişkin ANOVA sonuçları

	Yaş	n	$\bar{x}$	SS	F	p
Dürüstlük	15	247	4.02	.81	1.165	.32
	16	100	3.87	.81		
	17	43	3.88	.76		
	18	15	3.82	.60		
Anti-Sosyal Davranış	15	247	3.63	1.11	.384	.76
	16	100	3.58	1.02		
	17	43	3.49	.89		
	18	15	3.42	.81		
Merhamet	15	247	3.92	.88	.435	.73
	16	100	4.00	.78		
	17	43	3.87	.95		
	18	15	3.78	.81		

Tablo 4.2. (Devam) Sporcu yaşlarına göre karakter düzeylerine ilişkin ANOVA sonuçları

	Yaş	n	$\bar{x}$	SS	F	p
Sportmenlik	15	247	4.13	1.04	.169	.92
	16	100	4.17	.87		
	17	43	4.19	.89		
	18	15	4.28	1.08		
Adalet	15	247	4.07	1.00	.122	.95
	16	100	4.09	.96		
	17	43	4.10	.94		
	18	15	3.93	.91		
Spor Karakteri	15	247	3.7	.64	.014	.99
	16	100	3.71	.56		
	17	43	3.71	.58		
	18	15	3.68	.59		

p<.05*

Tablo 4.2.'de yer alan bilgilerin ışığında, değişkenlerin yaş gruplarına ait ortalamalarının arasındaki farkın istatistiksel düzeyde anlamlı olup olmadığı incelendiğinde, sporcuların yaşlarına göre dürüstlük ($F=1.165$; $p>.05$), anti-sosyal davranış ($F=.384$; $p>.05$), merhamet ($F=.435$; $p>.05$), sportmenlik ($F=.169$; $p>.05$), adalet ($F=.122$; $p>.05$) boyutları ve spor karakteri ($F=.014$; $p>.05$) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın üçüncü alt problemi, “Sporcuların öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti. Araştırmanın üçüncü problemini test etmek amacıyla ANOVA testi kullanılmıştır. Tablo 4.3.'de ise ANOVA testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 4.3. Sınıf seviyesine göre karakter düzeylerine ilişkin ANOVA sonuçları

	Sınıf	n	$\bar{x}$	SS	F	p
Dürüstlük	9. sınıf	141	4.02	.82	.541	.65
	10. sınıf	141	3.95	.83		
	11.sınıf	99	3.91	.76		
	12.sınıf	24	3.85	.72		

Tablo 4.3. (Devam) Sporcuların öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre karakter düzeylerine ilişkin ANOVA sonuçları

	Sınıf	n	$\bar{x}$	SS	F	p
Anti-Sosyal Davranış	9. sınıf	141	3.68	1.09	.475	.70
	10. sınıf	141	3.54	1.09		
	11.sınıf	99	3.57	.98		
	12.sınıf	24	3.57	.82		
Merhamet	9. sınıf	141	3.92	.87	.496	.68
	10. sınıf	141	3.94	.84		
	11.sınıf	99	3.98	.88		
	12.sınıf	24	3.74	.81		
Sportmenlik	9. sınıf	141	4.08	1.07	.435	.72
	10. sınıf	141	4.10	.95		
	11.sınıf	99	4.19	.89		
	12.sınıf	24	4.19	1.02		
Adalet	9. sınıf	141	4.08	.98	.030	.99
	10. sınıf	141	4.06	.99		
	11.sınıf	99	4.09	1.01		
	12.sınıf	24	4.06	.85		
Spor Karakter	9. sınıf	141	3.68	.62	.174	.91
	10. sınıf	141	3.72	.63		
	11.sınıf	99	3.72	.58		
	12.sınıf	24	3.66	.55		

$p < .05^*$

Tablo 4.3.'e göre sporcuların karakter düzeylerinin sınıf düzeylerine göre ortalamalarının farklılık gösterdiği söylenebilir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelendiğinde, dürüstlük ($F=.541$; $p>.05$), anti-sosyal davranış ($F=.475$; $p>.05$), merhamet ($F=.496$; $p>.05$), sportmenlik ($F=.435$; $p>.05$), adalet ($F=.030$; $p>.05$) boyutları ve spor karakterine ($F=.174$; $p>.05$) göre puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Sporcuların akademik not ortalamalarına göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” problemine ilişkin yapılmış olan veri analizi neticesinde ortaya konan bulgular Tablo 4.4.'de yer almaktadır.

Tablo 4.4. *Not ortalamalarına göre karakter düzeylerine ilişkin ANOVA sonuçları*

	Not Ortalaması	n	$\bar{x}$	SS	F	p	Scheffe
Dürüstlük	45-54	15	3.800	.925	1.902	.12	
	55-69	90	3.802	.874			
	70-84	201	4.013	.784			
	85-100	99	4.025	.722			
Anti-Sosyal Davranış	45-54 (a)	15	3.253	1.155	8.899	.00*	c, d > b
	55-69 (b)	90	3.208	1.072			
	70-84 (c)	201	3.624	1.020			
	85-100 (d)	99	3.951	.959			
Merhamet	45-54	15	3.744	.946	.371	.77	
	55-69	90	3.972	.763			
	70-84	201	3.946	.872			
	85-100	99	3.899	.898			
Sportmenlik	45-54	15	3.800	1.264	.688	.56	
	55-69	90	4.174	.842			
	70-84	201	4.164	1.000			
	85-100	99	4.178	1.019			
Adalet	45-54	15	3.822	1.180	.371	.77	
	55-69	90	4.082	.950			
	70-84	201	4.082	.986			
	85-100	99	4.060	.966			
Spor Karakteri	45-54	15	3.582	.800	.891	.44	
	55-69	90	3.766	.613			
	70-84	201	3.718	.610			
	85-100	99	3.642	.564			

p<0.05*

Tablo 4.4.'de görüldüğü gibi sporcuların karakter düzeylerinin akademik not ortalamalarına göre gruplar arasında anlamlı fark olup olmadığına bakılmıştır ve bunun

için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Buna göre, dürüstlük ($F=1.902$; $p>.05$), merhamet ($F=.371$; $p>.05$), sportmenlik ($F=.688$; $p>.05$), adalet ($F=.371$; $p>.05$) boyutları ve spor karakterine ($F=.891$; $p>.05$) göre puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Buna karşın anti-sosyal davranış alt boyutunda ise cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($F=8.899$; $p<.05$). ANOVA testi sonucunda, farkın grup içindeki hangi ortalamalardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Scheffe testi uygulanmıştır. Yapılan Scheffe testi sonucuna göre anti-sosyal davranış boyutunda 55-69 arasında not ortalaması ile 70-84 arası not ortalaması ve 85-100 arası not ortalamasına sahip sporcuların karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ve bu farklılığın 55-69 arası not ortalamasına sahip sporcuların lehine olduğu belirlenmiştir.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Sporcuların Milli olma durumlarına göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” problemine ilişkin yapılmış olan t testi neticesinde ortaya konan bulgular Tablo 4.5.’de yer almaktadır.

Tablo 4.5. Millilik durumlarına göre karakter düzeylerine ilişkin t testi sonuçları

	Millilik Durumu	n	$\bar{x}$	SS	t	p
Dürüstlük	Evet	42	3.96	.87	-.017	.98
	Hayır	363	3.96	.79		
Anti-sosyal Davranış	Evet	42	3.67	1.06	.443	.65
	Hayır	363	3.59	1.05		
Merhamet	Evet	42	3.95	.81	.155	.87
	Hayır	363	3.93	.86		
Sportmenlik	Evet	42	4.28	.87	.846	.39
	Hayır	363	4.14	.99		
Adalet	Evet	42	4.22	.87	1.030	.30
	Hayır	363	4.06	.99		
Spor Karakteri	Evet	42	3.75	.64	.491	.62
	Hayır	363	3.70	.60		

$p<0.05^*$

Tablo 4.5. incelendiğinde milli olan sporcuların SKÖ’nin tüm alt boyutlarından ve ölçeğin tamamından elde ettikleri ortalamaların milli olmayan sporculara göre daha

yüksek olduğu görülmektedir. Puan ortalamalarındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edilmiş ve sporcuların karakter düzeylerinin millilik durumlarına göre farklılaşmadığı görülmüştür ($p > .05$).

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi “Sporcuların takım ya da bireysel sporlarla ilgilenme değişkenine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmanın altıncı problemini test etmek amacıyla t testi uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 4.6.’da verilmiştir.

Tablo 4.6. Sporcuların spor türüne göre karakter düzeylerine ilişkin t testi sonuçları

	Spor Türü	n	$\bar{x}$	SS	t	p
Dürüstlük	Bireysel spor	193	4.09	.74	3.022	.00*
	Takım sporu	212	3.85	.84		
Anti-sosyal Davranış	Bireysel spor	193	3.68	1.09	1.447	.14
	Takım sporu	212	3.53	1.01		
Merhamet	Bireysel spor	193	3.94	.86	.226	.82
	Takım sporu	212	3.92	.86		
Sportmenlik	Bireysel spor	193	4.12	.98	-.660	.51
	Takım sporu	212	4.19	.99		
Adalet	Bireysel spor	193	4.08	.93	.191	.84
	Takım sporu	212	4.07	1.02		
Spor Karakteri	Bireysel spor	193	3.71	.61	.198	.84
	Takım sporu	212	3.70	.61		

$p < 0.05^*$

Tablo 4.6.’ya göre bireysel sporlar ile uğraşan sporcuların SKÖ’nin tüm alt boyutlarından ve ölçeğin tamamından elde ettikleri ortalamaların (sportmenlik hariç) takım sporu ile uğraşan sporculara göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelendiğinde, anti-sosyal davranış ($t=1.447$; $p > .05$), merhamet ($t=.226$; $p > .05$), sportmenlik ($t=-.660$; $p > .05$), adalet ($t=.191$; $p > .05$) boyutları ve spor karakterine ($t=.198$; $p > .05$) göre spor türü puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Buna karşın dürüstlük

($t=3.022$; $p<.05$) alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın ise bireysel sporcular lehine olduğu görülmüştür.

4.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın yedinci alt problemi, “Sporcuların spor yaptıkları süre değişkenine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Sporcuların spor yaptıkları süre değişkenine göre karakter düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için; ANOVA testi uygulanmıştır. Sporcuların aldıkları puanlar ile ilgili bulgular Tablo 4.7.’de verilmiştir.

Tablo 4.7. Spor yapılan sürele göre karakter düzeylerine ilişkin ANOVA sonuçları

	Spor Yapma Süresi	n	$\bar{x}$	SS	F	p
Dürüstlük	1-3 yıl	105	4.09	.72	2.818	.06
	4-6 yıl	211	3.95	.82		
	7 yıl ve üzeri	89	3.83	.83		
Anti-Sosyal Davranış	1-3 yıl	105	3.53	1.20	1.404	.25
	4-6 yıl	211	3.68	.99		
	7 yıl ve üzeri	89	3.49	.99		
Merhamet	1-3 yıl	105	3.95	.88	.443	.64
	4-6 yıl	211	3.96	.85		
	7 yıl ve üzeri	89	3.86	.85		
Sportmenlik	1-3 yıl	105	4.20	.95	.162	.85
	4-6 yıl	211	4.14	.974		
	7 yıl ve üzeri	89	4.14	1.04		
Adalet	1-3 yıl	105	4.11	1.00	.32	.73
	4-6 yıl	211	4.09	.95		
	7 yıl ve üzeri	89	4.00	1.02		
Spor Karakteri	1-3 yıl	105	3.77	.65	.767	.47
	4-6 yıl	211	3.69	.57		
	7 yıl ve üzeri	89	3.67	.65		

$p<.05^*$

Tablo 4.7.’de görüldüğü gibi sporcuların sporculuk sürelerine göre karakter düzeylerinin puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığına bakılmıştır. Buna göre, dürüstlük ($F=2.818$; $p>.05$), anti-sosyal davranış ($F=1.404$; $p>.05$), merhamet ($F=.443$; $p>.05$), sportmenlik ($F=.162$; $p>.05$), adalet ($F=.321$; $p>.05$) boyutları ve spor

karakterine ($F=.767$; $p>.05$) göre puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

4.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın sekizinci alt problemi, “Sporcuların annelerinin eğitim durumu değişkenine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilmişti. Sporcuların annelerinin eğitim durumu değişkenine göre karakter düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek için ANOVA testi uygulanmış ve bulgular Tablo 4.8.’de verilmiştir.

Tablo 4.8. Anne eğitim durumlarına göre karakter düzeylerine ait ANOVA sonuçları

	Anne Eğitim Durumu	n	$\bar{x}$	SS	F	p
Dürüstlük	Okur-yazar	13	3.57	1.28	.983	.41
	İlkokul	139	3.93	.81		
	Ortaokul	104	3.99	.78		
	Lise	104	4.01	.75		
	Üniversite	45	3.99	.75		
Anti-Sosyal Davranış	Okur-yazar	13	3.60	.82	1.109	.35
	İlkokul	139	3.52	1.06		
	Ortaokul	104	3.57	1.06		
	Lise	104	3.59	1.10		
	Üniversite	45	3.90	.93		
Merhamet	Okur-yazar	13	3.46	1.24	2.172	.07
	İlkokul	139	3.83	.87		
	Ortaokul	104	4.06	.76		
	Lise	104	3.97	.85		
	Üniversite	45	3.99	.85		
Sportmenlik	Okur-yazar	13	3.77	1.24	1.192	.31
	İlkokul	139	4.08	1.06		
	Ortaokul	104	4.19	.90		
	Lise	104	4.28	.91		
	Üniversite	45	4.15	.99		
Adalet	Okur-yazar	13	3.74	1.08	.591	.67
	İlkokul	139	4.04	1.00		
	Ortaokul	104	4.08	1.01		
	Lise	104	4.16	.97		
	Üniversite	45	4.07	.84		
Spor Karakteri	Okur-yazar	13	3.39	.87	1.436	.22
	İlkokul	139	3.67	.61		
	Ortaokul	104	3.75	.59		
	Lise	104	3.76	.61		
	Üniversite	45	3.66	.54		

$p<0.05^*$

Tablo 4.8.'de görüldüğü gibi sporcuların anne eğitim durumlarına göre karakter düzeylerinin puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığına bakılmıştır. Buna göre, dürüstlük ($F=.983$; $p>.05$), anti-sosyal davranış ($F=1.109$; $p>.05$), merhamet ($F=2.172$; $p>.05$), sportmenlik ($F=1.192$; $p>.05$), adalet ($F=.591$; $p>.05$) boyutları ve spor karakterine ($F=1.436$; $p>.05$) göre puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

4.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

“Sporcuların babalarının eğitim durumu değişkenine göre karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” şeklinde ifade edilen araştırmanın onuncu alt problemini test etmek amacıyla ölçekten elde edilen veri setine ANOVA testi uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 4.9.'da verilmiştir.

Tablo 4.9. Baba eğitim durumlarına göre karakter düzeylerine ait ANOVA sonuçları

	Baba Eğitim Durumu	n	$\bar{x}$	SS	F	p
Dürüstlük	Okur-yazar	14	3.89	1.11	.824	.51
	İlkokul	84	4.03	1.02		
	Ortaokul	113	3.97	1.00		
	Lise	121	3.90	1.05		
	Üniversite	73	3.97	1.06		
Anti-Sosyal Davranış	Okur-yazar	14	4.01	1.11	2.365	.06
	İlkokul	84	3.55	1.02		
	Ortaokul	113	3.54	1.00		
	Lise	121	3.56	1.05		
	Üniversite	73	3.72	1.06		
Merhamet	Okur-yazar	14	3.95	.92	.926	.44
	İlkokul	84	3.81	.87		
	Ortaokul	113	3.99	.80		
	Lise	121	3.97	.74		
	Üniversite	73	3.92	.85		
Sportmenlik	Okur-yazar	14	4.07	.97	.845	.49
	İlkokul	84	4.17	1.04		
	Ortaokul	113	4.17	.94		
	Lise	121	4.14	.97		
	Üniversite	73	4.16	.81		
Adalet	Okur-yazar	73	4.07	1.15	.752	.55
	İlkokul	14	4.15	1.00		
	Ortaokul	84	4.02	.97		
	Lise	113	4.10	.80		
	Üniversite	121	4.03	.98		

$p<.05^*$

Tablo 4.9. (Devam) *Baba eğitim durumlarına göre karakter düzeylerine ilişkin ANOVA testi sonuçları*

	Baba Eğitim Durumu	n	$\bar{x}$	SS	F	p
Spor Karakteri	Okur-yazar	73	3.59	.62	.141	.96
	İlkokul	14	3.72	.60		
	Ortaokul	84	3.72	.63		
	Lise	113	3.71	.54		
	Üniversite	121	3.67	.61		

p<.05*

Tablo 4.9.'da görüldüğü gibi sporcuların baba eğitim durumlarına göre karakter düzeylerinin puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığına bakılmıştır. Buna göre, dürüstlük ($F=.824$; $p>.05$), anti-sosyal davranış ($F=2.365$; $p>.05$), merhamet ($F=.926$; $p>.05$), sportmenlik ($F=.845$; $p>.05$), adalet ($F=.752$; $p>.05$) boyutları ve spor karakterine ($F=.141$; $p>.05$) göre puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu bölümde, araştırmada yanıt aranan sorulara ilişkin bulgulardan elde edilen veriler, kendi içinde ve alinyazındaki ilgili araştırmalar çerçevesinde ilişkilendirilerek tartışılmıştır. Ardından araştırma sonuçlarına dayalı olarak önerilere yer verilmiştir.

Araştırmadan elde edilen ilk sonuç, sporcuların cinsiyetlerine göre spor karakter ölçeğinin alt boyutları olan dürüstlük, merhamet, sportmenlik, adalet boyutları ile spor karakter ölçeğinin bütününden elde ettikleri puan ortalamaları açısından anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Buna göre sonuçlar sporcuların cinsiyetlerine göre dürüstlük, merhamet, sportmenlik, adalet boyutları ile spor karakter düzeylerinin farklılık göstermediğini, cinsiyetin genel olarak karakter düzeyini etkilemediğini göstermiştir. Buna karşın kız ve erkek sporcuların anti-sosyal davranış boyutu açısından ise anlamlı bir fark bulunmuştur. Kızların anti-sosyal davranış boyutundaki ortalamaların erkeklerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna göre kızların erkeklerden daha az anti-sosyal davranışa sahip olduğu söylenebilir. Buradan yola çıkarak erkeklerin anti-sosyal davranışlarının kızlara göre daha yüksek olmasının nedeninin erkeklerin bulundukları toplumsal ve dış etkenlerden kaynaklanabileceği söylenebilir. Ayrıca kızların rekabetçi sporun benmerkezci bir bakış açısından daha az etkilendiği de iddia edilmektedir (Kavussanu ve Roberts, 2001). Kadınlar, adalet ve dürüstlük bakış açısından “yapılacak doğru şeyin” ne olduğu konusunda erkeklerden daha hassas oldukları görülmektedir. Ek olarak, erkek egemen bir bağlam olarak, erkek ergenler sporda rekabet ederken ahlaki kurallara uyma konusunda kendilerini daha az mecbur hissedebilirler ve bu değerlerin ertelenmesinin uygun olduğunu düşünebilirler.

Yapılan çalışmalarda, erkeklerin kadınlardan daha fazla anti-sosyal davranış gösterme eğiliminde olduğu için cinsiyet farklılıklarının olabileceğini göstermektedir (Horn ve Harris, 2002; Kavussanu ve Boardley, 2009; Lirgg, 1991). Ayrıca cinsiyet değişkeninin anti-sosyal davranışları etkileyebilecek temel bir özellik olduğu ifade edilmektedir (Martin, Gould ve Ewing, 2017). Siyahtaş vd., (2018) yapmış olduğu çalışmada erkek sporcuların kadın sporculardan daha anti-sosyal olduğu sonucuna ulaşılırken, buna karşın İmamlı ve Ünver (2018)’in yapmış oldukları çalışmada kadın sporcuların anti-sosyallik alt boyutunun erkek sporculara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bu bulgu, Martin, Gould ve Ewing (2017), Kavussanu vd. (2009), Shields vd. (2005), Rudd ve Stoll (2004), Barriga vd., (2001), Richard (1999), Yapan (1992)'nin çalışmalarının sonuçlarıyla paraleldir. Rudd, Stoll ve Calmeiro (2004), 238 kişiyle yaptıkları çalışmalarının sonucunda kadın sporcuların erkek sporculara göre daha yüksek ortalamalarla ahlaki anlamda daha olgun kararlar verdiklerini ileri sürmüşlerdir. Silberman ve Snary (1993) tarafından yapılan çalışmada kız çocukların doğaları gereği erkek çocuklara göre daha erken olgunlaşmalarının hem fizyolojik açıdan hem de bilişsel açıdan olumlu sonuçları beraberinde getirerek daha doğru davranış örüntülerinin ortaya çıkmasına yardımcı olduğu ortaya konulmuştur. Barriga vd. (2001) yaptıkları çalışmalarında ahlaki yargılama boyutunun cinsiyete göre farklılaşmadığını ancak, kadınların ahlaki anlamda daha fazla tutarlı olduğunu, bilişsel çarpıtma ve anti-sosyal davranış eğilimlerinin ise daha az olduğunu belirtmişlerdir. Miller, Roberts ve Ommundsen (2005), erkeklerin kızlardan daha az spor ahlakına sahip olduğunu bulmuştur. Ayrıca Kavussanu vd., (2009) yetişkin erkek takımların yetişkin kadın takımlardan daha antisosyal davranışlarda bulunduğunu tespit etmiştir. Benzer şekilde, d'Arripe-Longueville vd., (2010), erkeklerin kadınlardan prososyal davranış boyutunda daha düşük puanlar aldıklarını bulmuşlardır.

Bu araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu ise, sporcuların yaş ve sınıf düzeylerine göre spor karakter ölçeğinin alt boyutları olan dürüstlük, anti-sosyal davranış, merhamet, sportmenlik, adalet boyutları ile spor karakter ölçeğinin bütününden elde ettikleri puan ortalamaları açısından yaş ve sınıf düzeyi yükseldikçe puan ortalamaları azalmasına karşın anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Literatür incelendiğinde spordaki ahlaki değişimin ilkökul çocukları, ergenlik dönemindeki gençler ve yetişkin sporcularda dahil olmak üzere çeşitli yaş gruplarında incelendiği görülmektedir (Bredemeier, 1995; Bredemeier vd., 1987; Stephens ve Bredemeier, 1996; Ommundsen vd., 2003; Duda vd, 1991; Kavussanu ve Roberts, 2001). Çok az çalışma yaş gruplarındaki ahlaki değişkenleri araştırmıştır. Özellikle, Bredemeier (1995), çocukluktan genç erişkinliğe kadar farklı yaşlardaki sporcularda spor ve günlük yaşamda belirlenen ahlaki ikilemlere yanıt olarak ahlaki muhakemede farklılığı incelemiştir. Sonuçlar, bireylerin 12 yaşından sonra günlük yaşam ikilemlerine yanıt olarak daha olgun bir şekilde tepki vermesine rağmen, spor ikilemlerine yanıt olarak akıl yürütmeleri daha düşük bir gelişim düzeyinde kaldığı, yani spora ilişkin benmerkezci bir ahlak görüşü sürdürdükleri ortaya çıkmıştır. Böylece yaşam ve spor ahlaki akıl yürütme arasındaki

ayrışmanın 12 yaşında başladığını ve ergenlik ve genç erişkinlikte arttığı ifade edilmektedir (Bredemeier, 1995). 8 ila 19 yaş arası, çoğu spor yapma deneyimi olan çocuk ve ergenlerle yapılan ikinci bir çalışmada, Conroy vd. (2001), katılımcılara sporda agresif davranışları tasvir eden 10 senaryo sundular ve bu davranışları meşru görüp görmediklerini belirtmelerini istediler. Araştırma sonucunda kadınların ve erkeklerin saldırganlığı giderek daha genç sporculara kıyasla daha meşru olarak algıladıkları ortaya çıkmıştır. Diğer bir çalışmada, Priest ve Kraus (1993) tarafından gerçekleştirilmiştir. Priest ve Kraus (1993), 1989-1993 yılları arasında Amerikan Askeri Akademisinde bulunan sporcularla gerçekleştirdikleri dört yıllık boylamsal çalışmalarında sporcuların okula girişlerinde ve mezun olduklarında sahip olduğu ahlaki muhakemelerin eğitim öğretim süreci boyunca düzenli şekilde düşüş gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Bu sonucun görülmemesinin nedeni olarak yaş ve sınıf düzeyi arttıkça daha fazla profesyonel tutum göstermeye başladıkları buna göre de ahlaki yargılama yeteneklerinin normal yaşantıya göre daha fazla kazanma eğilimi olduğundan dolayı azaldığı şeklinde yorumlamışlardır. Bizim araştırmamızın bulguları ile paralel olan Beller ve Stoll (1995) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise 9. sınıftan 12. sınıfa kadar olan lise öğrencileri içeren kesitsel bir örneklem üzerinde yapılan çalışmada, ahlaki akıl yürütmede anlamlı yaş farklılıkları olmadığı bulunmuştur (Beller ve Stoll, 1995).

Araştırmada ortaya çıkan diğer bir bulgu, bireylerin akademik başarılarını göstergesi olarak kabul edilen not ortalamaları ve karakter düzeyleri arasında elde ettikleri ortalamalar arasında farklılık olup olmadığı belirlemeye yöneliktir. Buna göre araştırmaya katılan sporcuların not ortalamaları yükseldikçe karakter düzeyleri puan ortalamalarının da yükseldiği ancak farkın sadece anti-sosyal davranış alt boyutunda görüldüğü belirlenmiştir. Anti-sosyal davranış alt boyutunda ise farkın 70-84 ile 85-100 not ortalamasına sahip sporcuların 55-69 not ortalamasına sahip sporcuların puan ortalamasına göre daha yüksek olduğu, diğer bir ifade ile 55-69 not ortalamasına sahip sporcuların anti-sosyal davranışlarının daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu sonuç Lounsbury vd., (2009) yaptıkları çalışma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Lounsbury vd., (2009) 237 öğrenciyle gerçekleştirdikleri akademik başarı ve güçlü karakter yönleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan çalışmalarında güçlü karakter özellikleri gösteren bireylerin aynı zamanda akademik başarılarının da yüksek olduğunu, güçlü bir karakter ve akademik başarı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır.

Araştırmadan elde diğer bir bulgu, çalışmaya katılan ve ilgilendiği spor branşında milli olma başarısı göstermiş sporcular ile diğer sporcuların karakter düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Bu amaçla gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre milli sporcuların diğer sporculara oranla daha yüksek puan ortalamalarına sahip oldukları ancak bu ortalamalar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Öztürk ve Türkmen (2018)'in yaptıkları çalışmasında milli sporcu olma durumuna göre anti-sosyal alt boyutunda farklılık olduğu tespit edilmesi çalışmamızın sonuçları ile çelişirken, dürüstlük ve adalet boyutunda anlamlı farklılığın olmaması bizim çalışmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir. Ayrıca Arslan (2018)'in bocce ve dart sporları ile ilgilenen sporcuların ahlaki karar alma tutumlarının belirlendiği araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, sporcuların ilgilendikleri spor branşlarının takım sporu ya da bireysel spor olma durumuna göre spor karakteri ölçeğinden elde ettikleri ortalamalara ilişkin farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Elde edilen verilere göre sporcuların dürüstlük, anti-sosyal davranış, merhamet, sportmenlik, adalet boyutları ile spor karakteri puan ortalamalarının bireysel sporlar lehine daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak sadece dürüstlük alt boyutunda bireysel sporlar lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır.

İmamli ve Ünver (2018) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin takım ya da bireysel sporlarla ilgilenme durumlarına göre spor karakter özelliklerinde anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Fakat ortalamalara bakıldığında dürüstlük ve adalet alt boyutlarında bireysel sporla ilgilenen sporcuların ortalama puanlarının takım sporlarıyla ilgilenen sporculardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Yıldız (2019) farklı spor branşlarda aktif olarak spor yapan bireysel ve takım sporcularının ve sportif karakterlerinin, zeka boyutlarının sportif başarı motivasyonları üzerine etkisini inceledikleri araştırmanın sonucunda, bireysel spor yapan sporcuların anti-sosyal, dürüstlük, etik davranış, centilmenlik ve spor karakteri puan ortalamalarının takım sporu ile uğraşanlara göre daha yüksek olduğu ve anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar da Beller ve Stoll (1995), Bredemeier ve Shields (1986), Stoll (2004), Priest, Krause ve Beach (1999), Krause ve Priest (1993), Miller ve Jarman (1988) çalışmalarıyla benzerlik göstermektedir. Beller ve Stoll (1995), liseye devam eden sporcular üzerinde yaptığı çalışmanın sonucunda takım sporu ile uğraşanların bireysel sporla uğraşanlara göre ahlaki gelişim yönünden daha düşük skorlar elde ettiği ortaya çıkmıştır. Bredemeier

ve Shields (1986), basketbol oyuncularının yüzme branşıyla uğraşan sporculara göre ahlaki muhakeme düzeylerinin daha düşük olduğunu bulmuştur. Bunun nedeni olarak Yıldız ve Özmaden (2019), bireysel sporcuların takım sporcularına göre herhangi bir müsabaka ya da maç esnasında kendi motivasyonlarını kendileri sağlamakla sorumlu olduklarından sportif karakterlerinin takım sporcularına göre farklı olmasının sebebi bilişsel yapılanma aracılığıyla kendilerine olan özgüvenlerini daha iyi yönetebileceklerinden takım arkadaşlarının etkisinde kalmadan bu tür davranışları kendisi daha iyi kontrol edebilmesinden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Ayrıca bireysel sporcuların takım sporcularına göre farklılaşmalarının nedeninin ahlaki gelişim süreci içerisinde bireylerin aileleri dışında bir çevre ediniminin getirdiği ve ilk çevreleri olan ailelerinden bağımsız şekilde bireysel farklılıklardan kaynaklanan farklı ahlaki muhakemeleri deneyimlemelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Takım arkadaşlarının karşılaştıkları ahlaki ikilemlerde verdikleri kararları kendi bilişsel süreçlerini kullanarak değerlendiren bireyler zamanla yanlış ahlaki muhakemeleri de normalleştirme eğiliminde bulunmaktadır.

Bu araştırmada elde edilen diğer bir bulgu, araştırmaya katılan sporcuların spor yaptıkları sürele göre spor karakteri ölçeğinin bütününden ve alt boyutlarından elde ettikleri ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Bu amaçla gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre spor yapma süreleri arttıkça spor karakterinden elde edilen puan ortalamalarının gittikçe düştüğü ortaya çıkmıştır. Ancak ortalamalar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır. Bu sonuç ahlaktan uzaklaşma davranışını içeren çalışmalardan elde edilen sonuçlarla kısmen örtüşmektedir. Büyükelhan vd., (2019) çeşitli değişkenler açısından sporcuların ahlaki karar alma tutumlarını inceledikleri çalışmalarında yaş ile birlikte artan spor yaşının ve mücadele düzeyinin ahlaki karar alma tutumlarını hile ve yarışma severlik anlamında etkilediğini ileri sürmüştür. Atalay (2016) üniversite düzeyinde sporcuların ahlaki karar alma tutumlarına dair gerçekleştirdiği araştırmasında spor yaşı düşük olan bireylerin rekabetçi ortamlarda hileyi kolay bir şekilde benimseyebildiklerini ifade etmiştir. Yıldız (2019), İmamli ve Ünver (2018), Gürpınar (2014) ve Arslan (2018)'in çalışmalarında bu araştırmanın sonuçlarına paralel olarak sporculuk süresine göre bireylerin spor karakteri ve ahlaki muhakemeleri üzerinden anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir.

Araştırmadan elde edilen son bulgu, çalışmaya katılan sporcu bireylerin anne ve babalarının eğitim durumları ile SKÖ ve alt boyutlarından elde edilen ortalamalar

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemeye yöneliktir. Bu amaçla gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ebeveynler, çocuklarının gelişimi ve refahı ile ilgili kaygıları, çocuklarıyla olan duygusal ilişkileri ve kapsamlı etkileşim geçmişleri ve ahlaki gelişimi kolaylaştıran etkileşim türlerini sağlama yetenekleri nedeniyle merkezi bir öneme sahiptir. Çocukların informal olarak karakter gelişiminin sağlandığı ilk yer aile ortamıdır. Ancak bizim araştırmamızdan elde edilen sonuca göre anne ve babanın eğitim düzeyinin araştırmaya katılan sporcuların karakter gelişimleri üzerinde anlamlı olarak farklılık yaratmamıştır. Bunun temel nedeni olarak ebeveynlerin karakter gelişimi üzerine çocuklarını desteklemek için kendi eğitim düzeylerinden ziyade en büyük öğretilerin toplum içerisindeki ahlaki değer yargılarından öğrenilmesi ve bunun karşılığında da kendi çocuklarına öğretilmesinden kaynaklanabileceğidir. Bu sonuç Raimundi vd., (2016) tarafından yapılan çalışmanın bulgularıyla kısmen örtüşmektedir. Raimundi vd., (2016) toplamda 476 katılımcıyla genç sporcularda güçlü karakter yönleri ve ailenin rolünü ortaya koydukları çalışmalarında sporcuların annelerinin eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık olmadığını buna karşın babalarının eğitim durumlarına göre ise anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

Bu bölümde bu çalışmanın katkı sağladığı alana, yukarıdaki verilen bilgiler ışığında bundan sonraki çalışmaları gerçekleştirecek olan araştırmacılar için önerilerden bahsedilecektir.

- Hali hazırda ülkemizin ulusal eğitim politikaları çerçevesinde oluşturulan öğretim programlarından, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde Beden Eğitimi ve Oyun ile Beden Eğitimi ve Spor dersi programlarına sporda ahlak, fair-play ve karakter konularının kapsamını genişletilerek daha geniş bir perspektifte örtük olarak değil de program içerisinde yer alması ve bunun yanı sıra öneminin vurgulandığı bilgilendirme ve eğitim çalışmalarının gerçekleştirilmesi;
- Lisans düzeyinde öğretmenlik eğitimi veren kurumların özellikle Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümlerinde Karakter ve Değer Eğitimi dersinin zorunlu ders havuzuna eklenmesi ve teorikten ziyade uygulamaya ağırlık verilmesi;
- Sporda ahlak, karakter ve fair-play konulu eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının sadece okullar düzeyinde kalmayarak, ülkemizde aktif olarak faaliyet gösterilen

spor dallarıyla ilgili federasyon, dernek ya da diğer toplulukların antrenör, yönetici, idareci, ebeveyn ve sporculara yönelik seminerler, çalıştaylar, sempozyumlar olarak ahlak ve karakter farkındalığı yaratmaya yönelik bilgilendirme ve hizmet içi eğitim faaliyetlerinin planlanması;

- Spor ve ahlak konusunda dünya üzerinde etkili eğitim-öğretim faaliyetleri içeren ülkelerin sistemlerinin incelenmesi ve ülkemize entegrasyonuna dair çalışmaların yapılması;
- Alanda yapılan karakter konulu çalışmaların üzerindeki kültür etkisinin ne derece önemli olduğuna ve farklı kültürlerin birbiriyle olan farklılıklarına dair karşılaştırma çalışmalarının yapılması;
- Ülkemizde mevcut bulunan ortaöğretim ve lise Beden Eğitimi ve Spor dersi müfredatlarındaki karakter, ahlak ve fair-play konulu etkinliklerin ne denli etkili ve işlevsel olduğuna dair çalışmalar yapılması;
- Sportif camianın paydaşları olan antrenörler, yöneticiler ve Beden eğitimi ve Spor dersi öğretmenlerinin de sporcuların gelişimleri üzerinde üstlendikleri rolü dikkate alınarak ahlaki muhakemelerinin incelendiği araştırmaların yapılması;
- Spor Bilimleri alanında karakter konulu araştırmalarda ölçeklerin çeşitlendirilebilmesi ve güncel tutulabilmesi için ölçek geliştirme çalışmaları yapılması;
- Hali hazırda yurt dışı kaynaklı olan karakter konulu ölçme araçlarının Türk popülasyonunda uyarlamalarının yapılarak ulusal literatüre kazandırılması;
- Nicel çalışmalarla birlikte sporcularda karakter gelişimi üzerine nitel çalışmaların da yapılması;
- Sporcuların karakter gelişimlerine yönelik hazırlanan programların etkisini belirlemeye yönelik deneysel çalışmaların yapılması ve etkilerinin boylamsal çalışmalarla desteklenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Addis, A. (1996). Role models and the politics of recognition. *Pennsylvania Law Review*, 144(4), 1377-1468.
- Adır, Y. (2017). *Fiziksel etkinlik oyunlarının ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin karakter gelişimi düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aksaray: Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akandere, M., Baştuğ, G., & Güler, D. E. (2009). Orta öğretim kurumlarında spora katılımın çocuğun ahlaki gelişimine etkisi. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 59-68.
- Arnold, P. (1994). Sport and Moral Education. *Journal of Moral Education*, 23(1), 75-90.
- Arnold, P. (1999). The Virtues, moral education and the practice of sport. *Quest*, 51(1), 39-54.
- Arslan, B. (2018). *Türkiye'deki Bocce ve Dart Sporcularının Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bartın: Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı.
- Ashmore, R. (1987). *Building a moral system*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Atalay, A. (2016). Türkiye'de Üniversitelerde Eğitim Gören Öğrenci-Sporcuların Ahlaki Karar Alma Tutumları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1) 53-61.
- Baer, J. (1999). Adolescent development and the junior high school environment. *Social Work in Education*, 21(2) 238-248.
- Bandura, A., Ross, D., Ross, S. (1961). Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 63(4), 575-582.
- Barriga, A., Morrison, E., Liao, A., Gibbs, J. (2001). Moral cognition: Explaining the gender difference in anti social behavior. *Merrill-Palmer Quarterly*, 47(1), 532-562.
- Beckner, W. (2004). *Ethics for educational leaders*. Boston: Pearson Education.

- Beller, J. (2002). *Positive character development in school sport programs*. Washington: Clearinghouse on Teaching and Teacher Education.
- Beller, J., & Stoll, S. K. (1995). Moral reasoning of high school student athletes and general students: An empirical study versus personal testimony. *Pediatric Exercise Science*, 4(1), 352-363.
- Berkowitz, M. (2002). *The Science of Character Education*. In: *Bringing in a New Era in Character Education*. William Damon (Edit). Stanford, California: Hoover Institution Press.
- Berkowitz, M., Grych, J. (2000). Early character development and education. *Early Education and Development*, 11(1), 55-72.
- Bernstein, L. (2008). Yes, I can. *Current Health*, 32(2), 26-29.
- Bjorklund, D. (1995). *Children's thinking*. Pacific Grove, CA: Brooks & Cole.
- Blum, D. (1995). Coaches as role models [Electronic version]. *Chronicle of Higher Education*, 41(1), 35-46.
- Boardley, D., Kavussanu, M. (2009). The Influence of Social Variables and Moral Disengagement on Prosocial and Antisocial Behaviour in Field Hockey and Netball. *Journal of Sports Science*, 12(2), 843-854.
- Boshworth, K. (1995). Caring for others and being cared for. *Phi Delta Kappan*, 76(4), 686-693.
- Böyükelhan, E., Özdilek, Ç., Kaya, T., Yağmur, Ö. M. (2019). Bazı Değişkenlere Göre Öğrenci Sporcuların Ahlaki Karar Alma Tutumlarının İncelenmesi. *Spormetre*, 16(4), 172-184
- Bredemeier, B. (1994). Children's moral reasoning and their assertive, aggressive and submissive tendencies in sport and daily life. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 16(5), 1-14.
- Bredemeier, B. J., Weiss, M., Shields, D., Cooper, B. (1987). The Relationship between children's legitimacy judgments and their moral reasoning, aggression tendencies and sport involvement. *Sociology of Sport Journal*, 4(1), 48-60.

- Bredemeier, B., Shields, D. (1984). Divergence in children's moral reasoning about issues in daily life and sport spesific contexts. *International Journal of Sport Psychology* 26(6), 453-463.
- Bredemeier, B., Shields, D. (1986). Athletic aggression: An issue of contextual morality. *Sociology of Sport Journal* 3(8), 15-28.
- Bredemeier, B., Shields, D. (1986). Game reasoning and interactional morality. *Journal of Genetic Psychology*, 147(2), 257-270.
- Bredemeier, B., Shields, D. (1995). *Character Development and Physical Activity*. New York: Human Kinetics.
- Brody, S., Siegel, M. (1992). *The evolution of character*. Madison, CT: International Universities Press, Inc.
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward and experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 37(5), 513-531.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Carlo, G., Fabes, R., Laible, D., Kupanoff, K. (1999). Early adolescence and prosocial/Moral behavior II: The role of social and contextual influences. *Journal of Early Adolesence*, 19(1), 133-147.
- Chandler, T., Goldberg, A. (1990). Building character through sports: Myth or possibility? *Counseling and Values*, 34(2), 169-176.
- Coakley, J. (1998). *Sport and society: Issues of controversises*. St. Louis, MO: C. V. Mosby.
- Coakley, J. (2007). *Sport in society: Issues and controversies*. New York: McGraw-Hill.
- Conroy, D., Silva, J., Newcomer, R., Walker, B., Johnson, M. (2001). Personal and participatory influences on socialization of aggressive sport behavior. *Agressive Behavior*, 3(1), 405-418.
- Çıngı, H. (1994). *Örnekleme Kuramı (İkinci baskı)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.

- Dada, B. (2016). Sportsmanship development strategies for coaches of university athletes in south-Nigeria. *Journal of Education and Practice*, 7(14), 104-112.
- Damon, W. (1995). *The moral child*. New York: Free Press.
- Damon, W., Gregory, A. (1997). The youth charter: Towards the formation of adolescent moral identity. *Journal of Moral Education*, 26(1), 117-130.
- d'Arripe, L. F., Corrion, K., Scoffier, S., Roussel, P., Chalabaev, A. (2010). Sociocognitive Self-Regulatory Mechanisms Governing Judgments of the Acceptability and Likelihood of Sport Cheating. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 8(2), 595-618.
- de Coubertin, P. (1988). *Why I revived the Olympic games*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Destebaşı, F. (2011). *Çocuk Edebiyatı Eserlerinin 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Diamond, A., Lee, K. (2011). Interventions shown to aid executive function development in children 4 to 12 years old. *Science*, 333(6045), 959-964.
- Doty, J. (2006). Sports Build Character. *Journal of Collage and Character*, 7(1), 1-9.
- Eitzen, D., Sage, G. (2003). *Sociology of North American Sport*. New York: McGraw-Hill.
- Ekşi, H., Katılmış, A. (2011). *Karakter Eğitimi El Kitabı*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Engh, F. (1999). *Why Johnny hates sports*. Garden City Park, NY: Avery Publishing Group.
- Fleming, S., Hardman, S., Jones, C., Sheridan, H. (2005). Role models among elite young male rugby league players in Britain. *Eurpean physical education review*. 11(1), 51-70.
- Franken, W. K. (1973). *Ethics (2nd Ed.)*. Englewood Cliffs, NJ: Practice Hall.
- Fromm, E. (1993). *Erdem ve Mutluluk: Ahlak Psikolojisi Üzerine Bir İnceleme*, (Çev: Ayda Yörükan). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Fromm, E. (1996). *Kendini Savunan İnsan (Çev: Necla Arat)*. İstanbul: Say.
- Funk, C., Shields, D., Bredemeier, B. L. (2016). Contesting orientations, self-determined motivation and sportpersonship: Further validation of the contesting orientations scale. *Psychology of Sport and Exercise*, 27(2), 66-77.
- Gargano, M. (2001). *A Study to determine whether or not the principles of sportsmanship and ethical conduct can co-exist with the competing principles associated with highly competitive athletic programs in NCAA Divison 1 men's basketball*. (Unpublished Doctoral Dissertation, George Washington University, USA).
- George, D., Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. Boston: Allyn & Bacon.
- Gibbons, S., Ebbeck, V., Weiss, M. (1995). Fair Play For Kids: Effects on the moral development of children in physical education. *Research Quarterly for Exercise and Sport* 66(1), 247-255.
- Giuliano, T., Turner, K., Lundquist, J. C., Knight, J. (2007). Gender and the selection of public athletic role models. *Journal of Sport Behavior*. 30(2), 161-174
- Goldschmidt, W. (1953). Values and the field of comparative sociology. *American Sociological Review*, 18(1), 287-293.
- Gough, R. (1997). *Character is everything: Promoting ethical excellence in sport*. Orlando, FL: Harcourt Brace College Publishers.
- Görgüt, İ. (2015). *Ortaokullarda görev yapan beden eğitimi ve diğer branş öğretmenlerinin ahlak, karakter ve değerler eğitime ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Görgüt, İ., Tuncel, S. (2017). Spor Karakter Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması. *Spormetre*, 15(3), 149-156.
- Guest, A., Cox, S. (2009). Using athletes as role models? Conceptual and empirical perspective from a sample of elite women soccer players. *International Journal of Sport, Science and Coaching*, 4(4), 567-581.

- Guivernau, M., Duda, J. (2002). Moral atmosphere and athletic aggressive tendencies in young soccer players. *Journal of Moral Education*, 31(2), 67-85.
- Gump, J. (2007). *War chiefs* In D.J. Wishart (Ed.) *Encyclopedia of Great Plains Indians* s. 216. Bison, NE: University of Nebraska Press.
- Gündoğdu, F. (2010). *Ortaöğretim Kurumlarında Karakter Eğitimi Sorunu (Kayseri İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, E. (2000). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık.
- Gürpınar, B. (2014). Attitudes to Moral Decision Making of the Student Athletes in Secondary and High School Level According to Sport Variables. *Education and Science*, 39(1), 413-424.
- Güvendi, B., Işım, A. (2019). Moral Disengagement and Aggression in Fight Sport Athletes. *Journal of Education and Training Studies*, 7(7), 118-123.
- Haan, N. (1978). Two moralities in action contexts: Relationship thought. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36(4), 286-305.
- Haan, N. (1991). Moral Development and Action From a Social Constructivist Perspective. W. Kurtines, & J. Gewirtz. içinde, *The handbook of moral behavior and development* (s. 251-273). Hillside, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hart, D., Atkins, R. (1999). Family influences on the formation or moral identity in adolescence: Longitudinal analyses. *Journal of Moral Education*, 28(2), 375-386.
- Hartshorne, H., May, M. (1928). *Studies in the nature of character: Studies in deceit (Vol.1)*. New York: The Mcmillan Company.
- Hodge, K., Tod, D. (1993). Ethics of childhood sport. *Sport Medicine*, 15(4), 291-298.
- Humpries, M., Parker, B. (2000). Predictors of moral reasoning among African American children: A preliminary study. *Journal of Black Psychology*, 26(2), 51-64.
- İmamalı, H., Ünver, G. (2018). Sport Karakterinin Demografik Nitelikler Açısından İncelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1) 36-49.

- Jakubowski, J. K. (2013). *Making Character Education a reality: an investigation of secondary teachers' perspectives toward implementation* (Doctoral dissertation, Arizona State University, USA).
- Jang, Y. C. (2013). *Development and the validation of sport character scale* (Doctoral dissertation, The University of Utah, USA).
- Jones, C., McNamee, M. (2000). Moral reasoning, moral action and the moral atmosphere of sport. *Sport, Education and Society*, 5(1) 131-146.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karpova, S., Murzinova, N. (1990). The importance of play and schoolwork in the assimilation of norms by 6-7 years old. *Soviet Psychology*, 28(4), 56-65.
- Kavussanu, M., Roberts, G. C. (2001). Moral Functioning in Sport: An Achievement Goal Perspective. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 8(3), 37-54.
- Kavussanu, M., Stamp, R., Slade, G., Ring, C. (2009). Observed Prosocial and Antisocial Behaviours in Male and Female Soccer Players. *Journal of Applied Sport Psychology*, 4(1), 62-76.
- Kaymakcan, R., H., M. (2012). *Ahlaki Karakter ve Eğitimi*. 2. Uluslararası Değerler Eğitimi ve Sempozyumunda sunulmuş bildiri, İstanbul.
- Kent, M. (2006). *The Oxford Dictionary of Sports Science&Medicine (3 ed.)*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Kerschensteiner, G. (1977). *Karakter Kavramı ve Terbiyesi* (Çev: Fikret Kanad). Ankara: Say.
- Kohak, E. (1994). Being human more or less. *Human Studies*, 21(4), 287-305.
- Kohlberg, L. (1964). *Development of moral character and ideology*. New York: Russel Sage Foundation.
- Kohlberg, L. (1981). *The Philosophy of moral development: Moral stages and the idea of justice*. New York: Harper&Row Publishing.
- Köknel, Ö. (1982). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar.

- Lakes, K., Hoyt, W. (2004). Promoting self-regulation through school-based martial arts training. *Applied Developmental Psychology*, 25(5), 283-302.
- Larson, R. (2000). Toward a psychology of positive youth development. *American Psychologist*, 55(4), 170-183.
- Leonard, H. (1997). The many faces of character. *Counseling Psychology Journal:Practice*, 49(1), 235-245.
- Levy, K. (1997). Multifactorial self-concept and delinquency in Australian adolescents. *Journal of Social Psychology*, 137(1), 277-283.
- Lickona, T. (1991). *Educating for character*. New York: Bantam Books.
- Lines, G. (2001). Villains, fools or heroes? Sport stars as role models for young people. *Leisure Studies*, 20(6), 285-303.
- Lirgg, C. D. (1991). Gender Differences in Self-Confidence in Physical Activity: A Meta-Analysis of Recent Studies. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 5(1), 294-310.
- Lounsbury, J., Fisher, L., Levy, J., Welsh, D. (2009). An Investigation of Character Strengths in Relation to the Academic Success of College Students. *Individual Differences Research*, 7(1), 52-69.
- Martin, E., Gould, D., Ewing, M. E. (2015). Youth's Perceptions of Rule-Breaking and antisocial behaviours: Gender, Developmental level and Competitive Level Differences. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 1(3), 1-16.
- Maslow, A. (1970). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.
- McCloy, C. (1936). A factor analysis of personality traits to underlie character education. *The Journal of Educational Psychology*, 27(4), 375-387.
- Miller, B., Roberts, G., Ommundsen, Y. (2005). Effect of perceived motivational climate on moral functioning, team moral atmosphere perceptions, and the legitimacy of intentionally injurious acts among competitive youth football players. *Psychology of Sport and Exercise*, 3(3) 461-477.

- Miller, R., Jarman, B. (1988). Moral and ethical character development views from past leaders. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 56(4), 72-78.
- Muir, K., Seitz, T. (2004). Machismo, misogyny and homophobia in a male athletic subculture: A participant-observation study of deviant rituals in college rugby. *Deviant Behavior*, 25(5), 303-327.
- O'Hanlon, T. (1980). Interscholastic athletics, 1900-1940: Shaping citizens for unequal roles in the modern industrial state. *Educational Theory*, 30(2), 80-103.
- Okin, S., Reish, R. (1999). Families and schools as compensating agents in moral development for a multicultural society. *Journal of Moral Education*, 28(2), 284-299.
- Ommundsen, Y., Roberts, G., Lemyre, P., Treasure, D. (2003). Perceived motivational climate in male youth soccer; Relations to social-moral functioning, sportspersonship and team norm perceptions. *Psychology of Sport and Exercise*, 4(4) 397-413.
- Otto, L., Atkinson, M. (1997). Parental involvement and adolescent development. *Journal of Adolescent Research*, 12(1), 68-79.
- Öztürk, A. V. (2018). *Vücut geliştirme ve bilet güreşi müsabık sporcularının sportif ahlaki yaklaşımları ile karakter düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Passmore, B. (2008). Orient Success. *The Times Educational Supplement*, 4(1), 18-20.
- Perrottet, T. (2004). *The naked Olympics: The true story of the ancient games*. New York: Random House Inc.
- Pratt, M., Arnold, M., Pratt, A., Diessner, R. (1999). Predicting adolescent moral reasoning from family climate: A longitudinal study. *Journal of Early Adolescence*, 19(1), 148-175.
- Priest, R., Krause, J., Beach, J. (1997). Four-year challenges in college athletes' ethical value choices in sport situations. *Research Quarterly For Exercise And Sport*, 70(2), 170-178.

- Priest, R., Krause, J., Beach, J. (2006). Four-Year Changes in college athletes' ethical value choices in sport situations. *Research Quarterly for Exercise and Sport* 70(1), 170-178.
- Richard, D. (1999). Are women more ethical? Recent findings on the effect of gender upon moral development. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 9(3), 459-472.
- Rudd, A. (1998). *Sport's perceived ability to build character* (Unpublished doctoral dissertation, University of Idaho at Moscow).
- Rudd, A. (2008). A qualitative study on the moral reasoning of college athletes. *Journal of Coaching Education*, 1(3), 1-27.
- Rudd, A., Stoll, S. (2004). What type of character do athletes possess? An empirical examination of college athletes versus college non-athletes with RSBH Value Judgment Inventory. *The Sport Journal*, 7(2), 1-10.
- Sage, G. (1998). *Does sport affect character development in athletes*. New York: Oxford University Press.
- Schaeffer, E. (1997). Knowledge without character=incomplete education. *NAESP Principal Online*.
- Segrave, J., Chu, D. (1988). *The Olympic games in transition*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Sherman, N. (2005). *Stoic warriors: The ancient philosophy behind the military mind*. New York: Oxford University Press.
- Shields, D. L., Bredemeier, B. L., LaVoi, N. M., Power, F. C. (2005). The Sport Behavior of Youth, Parents and Coaches. *Journal of Research in Character Education*, 3(1), 43-59.
- Shields, D., Bredemeier, B. (2005). *Can sports build character?* D.K Lapsley & F.C. Tower (Eds.). Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press.
- Shopcott, K., Bloom, G., Loughhead, T. (2007). Factors influencing aggressive and assertive intentions of women ice hockey players. *International Journal of Sport Psychology*, 38(6), 145-162.

- Siegenthaler, K., Gonzales, G. (1997). Youth sports as serious leisure: A critique. *Journal of Sport & Social Issues*, 21(4), 298-314.
- Siyahtaş, A., Saraç, D, Tükenmez, A., Hocaoglu, M. (2018). Farklı Branşlardaki Sporcuların Spor Karakter Özelliklerinin Karşılaştırılması. *International Social Studies Journal*, 28(5) 6252-6259.
- Smith, V. (1997). The effects of caring on the achievement of African American males. *Challenge*, 8(1), 1-15.
- Spinard, T., Losoya, S. (1999). The relations of parental affect and encouragement to children's moral emotions and behavior. *Journal of Moral Education*, 28(9), 323-327.
- Stephens, D. E., Bredemeier, B. J. (1996). Moral atmosphere and judgments about aggression in girls' soccer: Relationships among moral and motivational variables. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 18(1), 158-173.
- Stoll, S. (2012). The Effects of Athletic Competition on Character Development in College Student Athletes. *Journal of College and Character*, 13(4), 45-59.
- Stoll, S., Beller, J. (1998). *Sport as education: On the edge*. New York, NY: Columbia University: Teacher Press.
- Stupuris, T., Suksy, S., Tilindiene, I. (2013). Relationship between adolescent athletes' values and behavior in sport perceived coach's character development competency. *Lithuanian Academy of Physical Education*, 4(9), 37-45.
- Teo, R. W. (2010). *The Effectiveness in Measuring Character Development Outcomes in Singapore Schools through Character Development Award* (Doctoral dissertation, Dunham University, UK).
- Tofler, I., Butterbaugh, G. (2005). Developmental overview of child and youth sports for the twenty-first century. *Clinics in Sport Medicine*, 24(5), 783-804.
- Traclet, S., Romand, P., Moret, O., Kavussanu, M. (2011). Antisocial behavior in soccer: A qualitative study of moral disengagement. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 9(2), 143-155.

- Uysal, F. (2008). Karakter eğitimi programlarının değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vissek, A., Watson, J. (2005). Ice hockey players' legitimacy of aggression and professionalization of attitudes. *The Sport Psychologist*, 19(3), 178-192.
- Vogler, C., Schwartz, S. (1993). *The sociology of sport: An introduction*. New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Watt, S., Moore, J. (2001). Who are student athletes? *New Directions for Student Services*, 93(5), 7-18.
- Yalız, D. (2011). Beden eğitimi dersi kapsamındaki fiziksel etkinlik oyunlarının ilköğretim öğrencilerinin karakter gelişimleri üzerindeki etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Doktora Tezi.
- Yapan, H. (1992). Spor ahlakı; beden eğitimi dersinde ahlaki eğitim. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul : Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- Yogan, L. (2000). School tracking and student violence. *Annal of the American Academy of Political & Social Science*, 567(1), 108-122.

EKLER

EK-1: Spor Karakter Ölçeği

Madde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Farklı bir şekilde kaybediyor olsam da vazgeçmem.	1	2	3	4	5
2. Oyun kurallarını her zaman kabul ederim.	1	2	3	4	5
3. Kazansam da kaybetsem de her zaman kibarımdır.	1	2	3	4	5
4. Kazansam da kaybetsem de iyi oyun davranışı gösteririm.	1	2	3	4	5
5. Kazansam da kaybetsem de elimden gelenin en iyisini yaparım.	1	2	3	4	5
6. Hakem veya antrenör izlesin ya da izlemesin adil bir şekilde oynarım.	1	2	3	4	5
7. Eğer birine faul yaparsam faul yaptığımı kabul ederim.	1	2	3	4	5
8. Ne kadar çıldırsam da kurallara uyarım.	1	2	3	4	5
9. Oyun içerisinde çılgına dönsem de herhangi bir kötü konuşma ya da asabiyet göstermem.	1	2	3	4	5
10. Kimse izlemese de hile yapmam.	1	2	3	4	5
11. Kazanmak için kasıtlı bir şekilde kurallar ihlal edilebilir.	1	2	3	4	5
12. Rakibimi kızdırılabilir ya da rakibimle alay edilebilirim.	1	2	3	4	5
13. Kazanmak için oyun içerisinde bazen kaba ve saygısız olabilirim.	1	2	3	4	5
14. Yarışma süresince sinirlenirsem rakibime küfür edebilirim.	1	2	3	4	5
15. Kazanmak için rakip bir oyuncu sakatlanabilir.	1	2	3	4	5
16. Eğer oyun sırasında rakipler düşerse kalkmaları için onlara yardım etmem gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
17. Yapılan faul için özür dilemenin saygı göstergesi olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5
18. İyi oyun davranışları sergilemenin önemli olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5
19. Takım arkadaşlarımı ya da rakipleri iyi performans için cesaretlendirmenin önemli olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5
20. Kaybetmiş olsam bile içten tebriklerimi sunabilmeyi istiyorum	1	2	3	4	5
21. Bir rakip sakatlandığında kötü hissediyorum.	1	2	3	4	5
22. Bir yarışma sonrası oyuncular müsabaka sonuçlarını kabul etmelidirler.	1	2	3	4	5
23. Oyuncular kazanmaya ya da kaybetmeye bakmaksızın ellerinden gelenin en iyisini yapmalıdırlar.	1	2	3	4	5
24. Kaybetmiş olsam bile sonucu kabullenmek önemlidir.	1	2	3	4	5
25. Oyun kurallarına uymak kazanmak kadar önemlidir.	1	2	3	4	5
26. Farklı bir şekilde kaybediyor olsalar bile oyuncuların oyun kurallarına uymaları gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
27. Kurallı bir şekilde oynamanın oyunun en önemli kısmı olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5